Stenogrammid

XIII Riigikogu, IV Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 25.10.2016, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:07 Õiguskantsleri ettepanek looduskaitseseaduse § 20 Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks
2. 11:01 Sotsiaalhoolekande seaduse ja riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (300 SE) esimene lugemine
3. 11:58 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (271 OE) esimene lugemine
4. 12:47 Haldusreformi seaduse § 9 täiendamise seaduse eelnõu (273 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Tere hommikust, head ametikaaslased! Austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu 6. töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt palun kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Palun, Mihhail Korb!

11:00 Mihhail Korb
Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid!

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Hea esimees, teid tervitati.

11:00 Mihhail Korb
Ja aseesimeest tervitan ka! Soovin esitada Keskerakonna fraktsiooni liikmete nimel arupärimise peaminister Taavi Rõivasele. Arupärimise teemaks on riigiettevõtete erastamine. Kui natukene faktidest rääkida, siis on Eestis praegu 33 äriühingut, kus riigil on täielik või osaline osalus. Eelmisel aastal oli nende 33 äriühingu käive 1,5 miljardit eurot ning need tõid riigikassasse 129 miljonit eurot. Viimasel ajal on kahjuks levinud väga palju spekulatsioone sel teemal, mis ettevõtted ja mis vormis plaanitakse erastada. Nagu teada, on Keskerakond alati olnud riigiettevõtete erastamise vastu. Oleme selles küsimuses jätkuvalt samal seisukohal, aga sooviksime teada konkreetseid plaane, esitada konkreetseid küsimusi ja arutada, mis riigiettevõtteid tulevikus ees ootab ja millistest neist riik üritab lahti saada. Anname arupärimise üle ja loodame kuulda sisulisi vastuseid. Aitäh!

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Palun Riigikogu kõnetooli Andres Herkeli!

11:00 Andres Herkel
Härra juhataja! Austatud rahvaesindajad! Tahan pöörata teie tähelepanu sellele, et eile oli pärast seda, kui istung rakendati ja enamik koalitsioonisaadikuid siit saalist lahkus, vastamisel 12 arupärimist. Üks neist puudutas haldusreformi. Peaminister ise vastas. Meie huvi oli teada saada, millal tulevad need nn sisueelnõud, mis peaksid andma muu hulgas vastuse küsimusele, kuidas toimub kohalike omavalitsuste rahastamine, kuidas eristatakse riiklikud ja omavalitsuslikud ülesanded ning kuidas lahendatakse see vastuolu, mis lähtub juba 2010. aastal langetatud Riigikohtu otsusest. Muu hulgas ütles peaminister ühe sellise lause, mis ei ole sugugi kontekstist välja rebitud, ja see kõlas nii: "Põhiseaduse roll on seada

õiguslikud raamid. Põhiseadust ei ole minu hinnangul kohane kasutada arengu pidurdamise ettekäändena." Vaat see, kui seaduslikkusest ja põhiseaduslikkusest hakatakse helge tuleviku nimel üle sõitma, meenutab pigem totalitaarset minevikku, mitte tänapäeva õigusriiki. Selle tõttu otsustasid seitse Vabaerakonna liiget esitada arupärimise, sedapuhku justiitsministrile, et temalt vastuseid saada. Ja me ei keskendu mitte niivõrd 22 omavalitsuse volikogu algatatud katsele tunnistada haldusreformi sätted põhiseadusega vastuolus olevaks, millega Riigikohus praegu tegeleb, vaid Riigikohtu varasema otsuse täitmisele ja selleks vajalikele nn sisueelnõudele, mis tagaksid omavalitsuslike ja riiklike ülesannete eristamise ning riiklike ülesannete rahastamise. Seda kõike kahjuks me ei ole näinud, need tähtajad on edasi lükatud. Aitäh!

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Palun Riigikogu kõnetooli Andres Ammase!

11:00 Andres Ammas
Lugupeetav istungi juhataja! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Arupärimine, mille sisu teile tutvustan, on sündinud elust enesest. Me kõik teame, et Eestisse on ümberpaigutamise korras saabunud esimesed kümned pagulased. Neile õpetatakse eesti keelt, ja seda mahus 100 tundi. Kui selline eesti keele õpe toimub vähese intensiivsusega mõnel korral nädalas, siis on tulemus nullilähedane, kinnitavad pagulastega iga päev tegelevad inimesed. Meie naaberriigis Soomes õpetatakse uussisserändajatele soome keelt – te kuulete õigesti! – 1000 tunni ulatuses ja sellisel õppel on ka ilmselge mõju. Soomlased ütlevad, et selline investeering tasub end, sest hilisemad tõlke- ja muud kulud on selle võrra palju väiksemad. Seitse Vabaerakonna fraktsiooni liiget on sõnastanud arupärimise, miks meil on keeleõppe mahuks selline maht valitud, kuhu peab sellise kursuse lõpetanu jõudma, milliseid järeldusi senisest keeleõppest teha saab ja kas on tegureid, mis takistavad sisserännanuile õpetamast eesti keelt suuremas mahus. Olgem ausad, meid ei ole tabanud ootamatu sisserändajate vool, meil on võimalik tegutseda läbimõeldult ja muude riikide kogemusest õppides. Aitäh!

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Head ametikaaslased! Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kolm arupärimist ning vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele otsustab Riigikogu juhatus nende edasise menetlemise. Viime nüüd läbi kohaloleku kontrolli.
Kohaloleku kontroll
Kohalolijaks registreerus 81 Riigikogu liiget, puudub 20.

---

1. 10:07 Õiguskantsleri ettepanek looduskaitseseaduse § 20 Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Alustame tänase päevakorra punktide menetlemist. Esimene päevakorrapunkt on õiguskantsleri ettepanek looduskaitseseaduse § 20 Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks. Lubage enne menetluse alustamist lühidalt tutvustada selle korda. See tuleneb Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-dest 149–152. Kõigepealt on õiguskantsler Ülle Madise ettekanne kuni 20 minutit. Peale seda on põhiseaduskomisjoni liikme Kalle Muuli ettekanne kuni 20 minutit ja siis keskkonnakomisjoni esimehe Rainer Vakra ettekanne kuni 20 minutit. Riigikogu liige võib esitada igale ettekandjale ühe suulise küsimuse. Pärast ettekandeid ja küsimusi avatakse läbirääkimised, kus sõnavõtuga võivad esineda kõik Riigikogu liikmed, sh loomulikult ka komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Pärast läbirääkimiste lõpetamist paneb istungi juhataja hääletusele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Ettepaneku vastuvõtmiseks on nõutav poolthäälteenamus. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekannet pidama õiguskantsler Ülle Madise!

11:00 Õiguskantsler Ülle Madise
Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Täna toon teie ette ühe õige vana probleemi ehk looduskaitseliste piirangutega koormatud eraomandi eest hüvitise maksmise küsimuse. Aastate vältel ei

ole see lahendust leidnud ning on põhjustanud üpris paljudele inimestele meelehärmi ning paljudel juhtudel ka kannatusi riigi tegevusetuse pärast. On selge, et Eesti imeline loodus väärib kaitset ja kõik need kinnistud, maatükid, kus on väärt liike, mis väärivad kaitset, tulebki kaitse alla võtta, valides kohase kaitserežiimi. Teiselt poolt kaitseb meie põhiseadus ka eraomandit. Jah, omand kohustab, aga samal ajal ütleb põhiseadus selgelt, et kui inimeselt tema omand sundvõõrandatakse, siis tuleb kohe maksta õiglast hüvitist, ja kui omandile seatakse ulatuslikke kitsendusi, siis tuleb need kitsendused hüvitada mõistliku aja jooksul. Mõistagi on olemas ka sellised omandi kitsendused, mille eest hüvitist ei maksta ja mille korral seesama omand kohustabki millekski, olgu see siis enda maatüki ääres tänava koristamine või muu seesugune tegevus. Sellepärast, et mõistlik tasakaal Eesti looduse kaitse ja omanikuõiguste kaitse vahel on jäänud leidmata, olen teinud ettepaneku viia looduskaitseseaduse § 20 kooskõlla põhiseaduses omandi põhiõigust sätestavate lõikudega §-s 32 ja §-ga 14, mis ütleb seda, et ükski õigus ei tohi jääda formaalseks, vaid seadused peavad olema seatud nõnda, et valitsus tegelikult seaduste eesmärke ja norme täidab. Praegusel juhul see nii ei ole.
Põhjalik õiguslik ja faktiline analüüs on kirjas ettepanekus, mis on teie laudadel. Kasutan kohe ka võimalust tänada põhiseaduskomisjoni ja keskkonnakomisjoni ääretult sisulise arutelu eest. Seekord tahan tänada ka keskkonnaministrit ja keskkonnaametnikke, kes juba on hakanud selle peale mõtlema, kuidas inimeste probleeme leevendada. Mõne lahendusvariandini komisjoni istungitel ka jõuti. Nii nagu ikka, ma ei korda seda, mis on ettepanekus kirjas, ega seda, mida räägiti komisjonides, kuna seda teevad komisjonide nimel ettekandjad. Eeldan, et ettepanekuid on kõik need, kel selle vastu huvi, ka põhjalikult lugenud. Loomulikult vastan meeleldi küsimustele. Pigem toon lihtsustatult esile need probleemid, mis on praegu lahendamata.
Meil on kolm omanike gruppi, keda looduskaitselised piirangud enim koormavad. Esiteks need, kelle metsamaale on kehtestatud sihtkaitsevöönd ja sellele vastav kaitsekord näiteks selle tõttu, et sinna on asunud elama haruldane kotkas. Sel juhul ei saa sellesse metsa midagi ehitada, suurel osal aastast ei tohi selles metsas viibida ja mõistagi ei või seal metsa raiuda. Sisuliselt on omanikule jäänud omandiõigusest alles vaid kest, kui juristide keeles öelda. Selle tuum on läinud, sest inimesel ei ole selle omandi suhtes rohkem õigusi, kui tal oleks riigimetsas või naabri metsas. Siis, kui parasjagu metsa üldse minna tohib, võib vaid korjata seeni ja marju või niisama ringi vaadata, aga suurel osal aastast sedagi mitte. Sellistel juhtudel tuleb põhiseaduse kohaselt otsekohe ja õiglaselt piirangud hüvitada.
Siis on teine grupp, kelle puhul ei ole tegemist sisulise sundvõõrandamisega ja piirangud tuleb hüvitada mõistliku aja jooksul. Piirangud on ulatuslikud, näiteks välistades suurel osal metsast raie, kuid samal ajal on midagi siiski võimalik, näiteks loomade karjatamine. Mõistliku aja jooksul hüvitamiseks ei saa pidada seda, kui kõigepealt aastaid valmistatakse ette looduskaitseala rajamist ja seejärel tuleb inimesel näiteks kaheksa või ka kümme aastat oodata päeva, mil riik talt selle kinnistu mõistliku ja õiglase hinnaga ära ostab.
Ja siis on kolmas grupp, mille olemasolu on tegelikult eriti traagiline, kuna selle probleemi saanuks lahendada juba ammu. Väga hästi ilmestab seda üks septembrikuine kohtuotsus Viru Maakohtust. Taluniku põhitegevus on lammaste karjatamine ja sportponide karjatamine. Ta on ostnud aastal 1999 järelmaksuga metsa, aastal 2007 on seal kehtestatud piirangud. Ta on mingi aja jõudnud seda järelmaksu maksta, kuigi ta ei tohi seda metsa majandada nii, nagu ta oli planeerinud. Nüüd on tal kolm korda jäänud maksmata, tal on tekkinud võlg ja kohtus sunnitakse teda võlga ära maksma, ometi on ta sellesse olukorda sattunud põhiseadusvastaste piirangute tõttu. Mõne keskkonnaametniku suhtumine, mis minuni jõudis – ma väga loodan, et tegemist on kuritahtliku jutuga –, oli säärane, et mis see 1400 eurot ikka on, maksku ära, see ju väike summa ja küll asi kunagi laheneb. Eestis on palju inimesi, kelle jaoks 1400 eurot ei ole väike summa, ja lisaks on asi põhimõtteline.
Just maa järelmaksuga erastajate hulgas on hulk neid, kelle probleemid on jõudnud ka meediasse ja kes on maad endale ostnud selleks, et seal raieküpset metsa raiuda ja sellega pensionilisa teenida. Antud juhul on läinud nõnda, et nendele maadele on seatud kitsendused, inimesed on ostnud kitsendusteta maa ja nüüd tuleb neil pensionist tasuda järelmaksu, aga metsa pealt nad loodetud tulu teenida ei saa. Ja juhtuda võib seegi, et mets ootab kaitse alla võtmise lõplikku otsust ja vahepeal kahjustub, kasvab üle, ning tekib juba kahju hüvitamise juhtum. Nii et see kolmas grupp on mingis mõttes kõige traagilisema saatusega. Täna saan ma viidata keskkonnakomisjoni arutelule, kus õnneks ka keskkonnaametnikud said sellest traagikast aru. Isegi kui see puudutab viit pensioniikka jõudnud talunikku, on see miski, mille Eesti riik peab lahendama ja võimalikult kiiresti. Õigupoolest oleks pidanud seda juba varem tegema.

Nagu tavaliselt, oleme läbi mõelnud, kas teie ette toodud probleem on objektiivselt lahendatav või on tegu riigielu küsimusega, millel tegelikult kasutatavat lahendust polegi. See probleem on lahendatav ja mitte ainult rahaga. Need arvud, mis meil on, ütlevad, et veidi üle 15 miljoni euro oleks tarvis selleks, et kõik need maad, mille piirangud on nii ulatuslikud, et riik peab need ära ostma, välja osta. On selge, et sellist summat ilmselt riigieelarvest võtta ei ole. Aga on olemas ka teised variandid. Varem tunti seda lahendust maadevahetuse nime all. Kindlasti on Eesti riik tänaseks juba palju küpsem ja suutlik korruptsiooni ennetama ning seal, kus see on siiski aset leidnud, seda ka avastama, nii et säärased skeemid, nagu eelmisel maadevahetusel kasutusel olid, jääksid nüüd ära. Muu hulgas on mõeldav seegi, et need maad, mida riik ei vaja, eriti kui need asuvad nn magusates kohtades, müüb riik ise oksjonil maha ja sealt saadud rahaga hüvitab piirangud. Praegu on kasutusel ümberkruntimine ja meie andmetel ei kasutata seda kuigi aktiivselt.
Komisjonides oli arutlusel ka see, et riik saaks soodustada vabatahtlikku kaitsealade äraostmist. On olemas vähemalt üks näide: MTÜ Kotkaklubi ostis LIFE-projekti raames metsamaad aastatel 2004–2009, aga sellega oli nii palju bürokraatlikke sekeldusi, et vaevalt see vabakonda julgustab nüüd näiteks lendoravate kaitseks ise raha kokku panema ja maaomanikelt maid välja ostma. Põhimõtteliselt on muidki võimalusi, mis eeldavad eelarveloogika teatud mõttes muutmist. Nii et lahendamatu see probleem ei ole.
Austatud Riigikogu! Ma palun teil viia looduskaitseseaduse § 20 kooskõlla Eesti Vabariigi põhiseadusega. Aitäh!

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Austatud õiguskantsler, aitäh teile! Teile on ka küsimusi. Rait Maruste, palun!

11:00 Rait Maruste
Tänan! Lugupeetud õiguskantsler! Te kirjeldate oma ettepanekus üsna põhjalikult olemasolevaid meetmeid, et piirangutega objekte mitmesugusel viisil kompenseerida. See on kõik õige ja vajalik. Aga see ettepanek, mille te teete, lähtub minu hinnangul nagu usust, et me parandame ühe seaduse mingi paragrahvi ära ja kohe hakkavad asjad liikuma. Kas te jagate seisukohta, et siin ei ole tegemist niivõrd seaduses oleva puudujäägiga, kuivõrd täitevvõimu haldussuutmatusega? Sest need meetmed on kõik laiemas ulatuses olemas olnud, aga mingil põhjusel neid ei viida ellu nii, nagu seda peaks tegema.

11:00 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Teil on kahtlemata õigus ja just selle pärast on aastast 2005 see probleem õiguskantslerite laual olnud. On oodatud, et võib-olla hakkavad keskkonnaametnikud näiteks maavalitsustega suhtlema, näiteks sellesama järelmaksu ehk hüpoteegi asjades. Seda pole juhtunud. Ja niisugustel juhtudel on tõenäoliselt tuginedes põhiseaduse §-le 14 üks võimalus täiendada seadust näiteks tähtajaga, mille jooksul tuleb kindlasti piirangutega maa omanikule kitsendused hüvitada. Sellisel juhul tekib maaomanikel võimalus pöörduda halduskohtusse ja esitada kohustamiskaebus.
Juristidena me mõlemad teame, et võimalus pöörduda kohtusse, vaidlustamaks teatud kitsendusi ning nendega seotud kohustusi ja piiranguid, on olemas, aga see kõik on nii keeruline, et nõuab tegelikult kvaliteetset õigusabi. Ja nii palju, kui meieni on neid juhtumeid jõudnud, on teada, et nendel inimestel, kelle jaoks see 1400 eurot, mille kohta mõni keskkonnaametnik viskab, et ah, maksa ära, väike raha, ei ole tõenäoliselt jaksu ega raha õigusabi kasutamiseks. Selles mõttes mulle näib, et tuleb siiski asuda seisukohale, on looduskaitseseaduse § 20 on vastuolus põhiseaduse § 32 lõigetega 1 ja 2 ja §-ga 14. Vaadates ka õiguspraktikat, on selge, et looduskaitseseadus jätab tegelikult hüvitise saamise õiguse illusoorseks – hüvitatakse siis, kui raha on, ja jõudumööda, aga juba aastaid pole raha olnud.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Peeter Ernits, palun!

11:00 Peeter Ernits
Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te ütlete, et põhiseaduspäraseks ei saa lugeda kaheksa või üheksa aasta pikkust ooteaega. Aga inimesed on erinevad. Meeste keskmine eeldatav eluiga on 71, naistel 81 aastat. Aeg voolab ühel kiiremini, teisel aeglasemalt. Kui vaadata Euroopa Inimõiguste Kohtu

praktikat, siis näeme, et tsiviilasjades loetakse mõistlikuks ajaks kuni kaks aastat. Viis aastat on ka keerulistes asjades liig mis liig. Minu küsimus on, kui pikk on teie meelest põhiseaduspäraselt mõistlik ooteaeg. Defineerige palun seda!

11:00 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! See oli keskkonnakomisjonis jutuks. Usun, et keskkonnakomisjoni nimel ettekandja seda ka selgitab. Räägiti näiteks kolme või nelja aasta pikkusest tähtajast. Selle aja jooksul peaks olema võimalik kohtult hõlpsasti saada lahend, mille kohaselt riik on kohustatud hüvitist maksma. Kas see osutub mõistlikuks, seda näitab tõenäoliselt kohtupraktika, aga ka õiguskantsleri ametkond kindlasti analüüsib seda ja võtab ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat arvesse.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Andres Herkel, palun!

11:00 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Austatud õiguskantsler, tänan kõigepealt selle teema toomise eest meie ette! See on väga oluline, oleme püüdnud seda ka omalt poolt tõstatada, kuid tõesti, liiga kaua on see probleem püsinud. Nüüd me asume otsima lahendust, et mõistliku aja jooksul saaks omanikule kompensatsioon makstud, aga ausalt öelda ma vabatahtlikku äraostmisse ei usu ja maadevahetuse juurde tagasipöördumine on ka keeruline. Te nimetasite seaduse täiendamist tähtajaga. Minu teada on ootel paarsada kinnistut ja nii suurt summat riigieelarves ilmselt ei ole. Kuidas te suhtute sellesse lahendusse, et piirata kompenseerimisel olevate kinnistute hulka mingisuguse arvuga ja uusi kaitsealasid ei tehtaks enne, kui need, mis ootel, on kompenseeritud? Sest seda me ei näe, et tuleb rahalaev, mis kõik probleemid ära lahendab.

11:00 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Vabaerakonna fraktsiooni algatatud eelnõuga, mille sisuks see just ongi, olen kursis. Kindlasti see võimaldaks probleemi lahendada osaliselt, aga siis tekib omakorda see probleem, et kui tegelikult on ikkagi niisuguseid kinnistuid, mida põhiseaduse kohaselt tuleks kaitse alla võtta, siis need jäävad kaitse alla võtmata, sest piirarv on täis. Iseküsimus on tõesti see, kas alati valitakse kõige mõistlikum kaitserežiim ja miks on lõpliku kaitse alla võtmise otsuse ootamine, mil piirangud juba kehtivad, aga nimekirja objekti veel ei saa, nii pikk. Siin peitub kindlasti üks võimalus. Täiendava analüüsita ma ei oska öelda, kas teie pakutud piirarvu puhul võib tekkida olukord, kus põhiseadus jääb just looduse kaitsmise osas täitmata. Aga kindlasti on vaja midagi teha sellega, et need inimesed, kes praegu on järelmaksuvõlglased, ja need inimesed, kes on juba kaheksa või kümme aastat hüvitamist või maa äraostmist oodanud, saaksid lõpuks ometi oma probleemi lahendatud.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Jüri Adams, palun!

11:00 Jüri Adams
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud õiguskantsler! Selle probleemi arutamisel inimestega, keda see puudutab või kelle naabreid see puudutab, on mul kujunenud mulje, et teatud osas meie ametnikkonnas, aga arvatavasti ka poliitikute hulgas püsib arusaam, et nõukogude aeg kestab edasi ja eraomandit, eriti maa eraomandit ei olegi vahepeal Eestis taastatud. Minu küsimus on selline: kas looduskaitselise piirangu teostamise puhul on mõistlik minna sellist lihtsat teed, et see puhtpraktiliselt viib omandiõiguse lõppemiseni? Meil on ju ka korteriomandeid olemas, mille omanik ei saa oma ruutmeetreid kasutada ja lõpuks maja mingisuguses olukorras täielikult hävineb.

11:00 Õiguskantsler Ülle Madise
Sellised olukorrad on kõik inimestele väga traagilised. Aga see korteriomandi probleem ei ole selle ettepanekuga otseselt seotud. Teoreetilist liini pidi muidugi on seotud ja eks tekib kohe kiusatus rääkida nendest Kohtla-Järve kortermajadest näiteks. Aga teil on täiesti õigus, riigi kohustus on leida senisest parem tasakaal omandiõiguse ja avalike huvide ning samamoodi ka naabrite huvide vahel.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Artur Talvik, palun!

11:00 Artur Talvik
Aitäh, hea eesistuja! Hea õiguskantsler! Oli juttu ajast. Te rääkisite ka sellest, et väga pikk on aeg, millal otsustatakse maa või kinnistu kaitse alla võtmine. Kas oleks mõistlik piirata seda otsuse tegemise perioodi ehk seda kõige ebamäärasemat perioodi, mil omanik ei saa aru, kas sinna tuleb kaitseala või ei tule kaitseala?

11:00 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur aitäh, väga hea küsimus! Ma usun, et parlamentaarse kontrolli raames on Riigikogul õigus täitevvõimule sellised tähtajad seada. Minu isiklik eelistus on alati olnud see, et meie riigis reguleeritaks asju, kui vähegi võimalik, eesmärke ja printsiipe püstitades. Printsiip võiks olla, et parlamendi seatud eesmärk tuleb saavutada viivituseta, mis mõnikord võib tähendada, et kohe täna, kahe tunni pärast, mõnel teisel juhtumil aga tõesti näiteks aasta pärast. Nii et ses mõttes ma tähtaegadesse suhtun üldiselt väikse kõhklusega. Nagu me teame, kunagi kehtisid meil massiliselt sellised tähtajad ja siis kippus see viima selleni, et ka väga lihtsa küsimusega hakati tegelema siis, kui viimane kellalöök oli kohe tulemas. Aga kui asi ei ole pikka aega sujunud, siis mõnel juhtumil tõenäoliselt on mõistlik, et Riigikogu sellised tähtajad seab, eriti lõplike otsuste, näiteks hüvitamisotsuste tegemiseks. Ja selle tähtaja ületamine võiks olla ilmselge õigusrikkumine, suurt midagi vaielda ei ole. Väga lihtne oleks siis pöörduda halduskohtusse, selleks poleks isegi õigusabi vaja, ja kohus mõistaks nõutava summa välja.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Peep Aru, palun!

11:00 Peep Aru
Aitäh! Lugupeetud õiguskantsler! Kas keegi on analüüsinud kõne all olevatele kinnistutele kehtestatud kaitsetingimusi sellest seisukohast, kas need on ülepingutatud või optimaalsed? Võib-olla peitub siin mingi tingimuste ülevaatamise ja leevendamise võimalus.

11:00 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Jälle väga loogiline lähenemine. See oli keskkonnakomisjonis jutuks ja tõepoolest mõnedel juhtudel pole näiteks kaitstav kotkas sellele maatükile enam ilmunud ega ole ka loota, et ilmub, mistõttu oleks loogiline piirangud lõpetada. Seda keskkonnaminister ja muud keskkonnaametnikud minu arusaamist mööda ka lubasid. Aga jällegi, kui Riigikogu on nii lahke, siis te võiks ka omalt poolt muudkui küsida, kuidas sellega lood on. Meie oma ettepaneku ettevalmistamisel looduskaitseliste piirangute ja kehtestatud režiimide õigustatust analüüsima ei hakanud.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Mark Soosaar, palun!

11:00 Mark Soosaar
Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea õiguskantsler! Olen tähele pannud, et rahva hulgas on üsna sage ütlemine, et siin kaitstakse ussikesi, linnukesi ja loomakesi, aga inimest ei kaitse keegi. Ja tegelikult on selleks ka põhjus olemas: nii meie looduskaitse- kui ka muinsuskaitseseadused on võib-olla Euroopa kõige rangemad. Nende puhul on väga vähe motivatsiooni, miks inimene peaks tahtma looduskaitse- või muinsuskaitsealal elada, väärtusi hoida ja neid väärikalt kasutada. Kas ei tasuks nimetatud seadused algusest kuni lõpuni korralikult läbi vaadata ja mõelda, vahest võiks mõnda paradigmat muuta, nii et need seadused ei koosneks mitte piirangutest, kitsendustest ja keeldudest, vaid pakuksid soovitusi, mida teha, et meie kultuuri- ja loodusväärtused oleks hoitud?

11:00 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Täiesti jagan teie mõtteviisi. Minu meelest Eesti põhiseadus suunabki sinnapoole, et üksikinimeste huvid, iga inimese huvid ning avalikud huvid, sh keskkonna- ja muinsuskaitsehuvid,

samuti kultuuriväärtuste säilitamise huvid oleks mõistlikus tasakaalus. Selle mõistliku tasakaalu otsimine on Riigikogu töö ja meist igaühe töö kogu aeg, eriti aga valimiste kontekstis. Loodan väga, et meil õnnestub märkimisväärselt parema tasakaalu poole liikuda, ja usun, et nende seaduste tervikuna ettevõtmine ja loogiliselt läbimõtlemine oleks täiesti vajalik.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Tarmo Tamm, palun!

11:00 Tarmo Tamm
Aitäh, juhataja! Lugupeetud õiguskantsler! Ma arvan, et õiguskantsleril on õigus, kui ta väidab, et see paragrahv on põhiseadusega vastuolus. Aga ma küsin laiemalt. Nagu me teame, riigil selleks raha ei ole. Keskkonnaministeeriumil peaks olema umbes 50 miljonit eurot ja neil pole võimekust viia see regulatsioon põhiseadusega kooskõlla, kuigi me peame tunnistama, et see tõesti on põhiseadusega vastuolus. Ka rajatiste talumise tasu suurus on põhiseadusega vastuolus, aga seni pole keegi hakanud seda lahendama. Mis selle mõte on, kui me täna tunnistame, et see paragrahv on põhiseadusega vastuolus, aga riik jätab selle ikkagi lahendamata? See on nagu kohalike omavalitsuste rahastamise küsimus. Te teete oma töö ära, aga see jääb kuhugi riiulile seisma. Kus võiks olla lahendus? Raha ju tegelikult ei ole.

11:00 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Olen oma ametiajaks seadnud eesmärgi, et iga probleem saab inimeste jaoks mõistlikul viisil ja võimalikult kiiresti lahendatud. Tehnorajatiste talumise tasu puhul tõepoolest on Riigikohtu otsus, mida lihtsalt ei täideta. Ja siin ei saa me teiega teha muud, kui teie iga kord küsite ning ma tänan selle küsimuse eest ja kasutan ka võimalust öelda, et õigusriigis on täiesti lubamatu, et Riigikohtu otsuseid ei täideta.
Selles konkreetses asjas me oleme välja pakkunud ka teisi lähenemisviise ja kui Riigikogu otsustab näiteks seada hüvitamisele tähtaja, siis hakkavad asjad liikuma. Sest kui halduskohus mõistab konkreetselt summa välja, siis on riik kohustatud selle ära maksma. Kui põhiseaduslikkuse järelevalve kohus tunnistab ühe normi kehtetuks või põhiseadusvastaseks, siis teinekord on tarvis Riigikogu aktiivseid samme. Mäletame ju kuulsat ORAS-e § 7^1 ja seda, mis lõpuks sai, kui Riigikogu ei tegutsenud etteantud aja vältel. Lõpuks tegi poliitilise otsuse kohus. Nii et need on natuke erinevad juhtumid. Praegu ma hindan, et koostöös teiega on õiguskantsleri võimalused saavutada lõpuks probleemide lahenemine üpris head. Ja veel kord: ainus lahendus ei ole raha, meil on vaja komplekti mõistlikest piirangutest ja mõistlikest hüvitismeetmetest.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas
Valeri Korb, palun!

11:00 Valeri Korb
Aitäh! Lugupeetud õiguskantsler! Ma saan aru, et teie ettepanek saab täna Riigikogus toetust, aga mind huvitab küsimus, et looduskaitseseaduse § 20 põhiseadusega kooskõlla viimiseks läheb raha igal aastal kaks korda rohkem vaja. Äkki aastail 2017, 2018 ja 2019 seda raha riigieelarves ei ole, mis siis saab?

11:01 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Ma arvan, et tasub ikkagi mõelda ümberkruntimise ehk analoogse termini kohaselt maadevahetuse peale, mis ei pea käima nii, et suurema nn haldusvõimekusega, mis teinekord on viinud ka trellide taha, ärimehed ostavad vanainimestelt, kellel endal ei ole võimalust maad vahetada, kasumlikke maatükke kokku ja saavad seda tehes vaheltkasu. Ma arvan, et seda skeemi on võimalik vältida kahel viisil. Esiteks sel viisil, et kaitsealune maa asendatakse samasuguse metsamaaga näiteks riigimetsa arvel, ning teiseks, kui riigil on üleliigseid maid kohtades, kus keegi tahaks midagi arendada, olgu siis elurajoone või midagi muud, mis võiks tulu tuua, siis tasuks need maad ehk oksjonil maha müüa ja saadud rahaga piiranguid hüvitada. See on absoluutselt selge, et olukorras, kus tegelikult on

raha puudu sisejulgeoleku tagamises, hariduses, tervishoius ja paljudes muudes valdkondades, mida teiegi hästi teate, sellele loota, et hüppeliselt kasvatatakse hüvitisteks kasutatavat summat, ilmselt ei saa, kuigi seda raha on vaja. Pigem tasuks rõhuda muudele meetmetele ja piirangute mõistlikkusele.

11:01 Aseesimees Jüri Ratas
Austatud õiguskantsler, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks põhiseaduskomisjoni liikme Kalle Muuli!

11:01 Kalle Muuli
Austatud juhataja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas õiguskantsleri ettepanekut viia looduskaitseseaduse § 20 kooskõlla põhiseadusega ülemöödunud teisipäeval, 11. oktoobril. Kohal olid õiguskantsler Ülle Madise koos nõuniku ja kommunikatsioonijuhiga ning keskkonnaminister Marko Pomerants koos asjaomaste ametnikega. Samuti jagas komisjoni istungil selgitusi Rahandusministeeriumi riigivara osakonna jurist Teet Kukk.
Õiguskantsler selgitas komisjonile oma ettepaneku sisu ja motiive. Tema hinnangul on olukord äärmiselt ebaõiglane. Samas on probleem tema arvates mõistlikul viisil lahendatav. Kõigest sellest rääkis ta siin äsja päris pikalt ja veel põhjalikumalt kui komisjonis, ma ei hakka seda kordama.
Keskkonnaminister tutvustas komisjonile oma ettepanekuid ning juba kavandatud ja ettevõetud abinõusid probleemi lahendamiseks. Keskkonnaministri arvates on kõige tõhusam, kui lihtsalt eraldada riigieelarvest rohkem raha nende maade tagasiostmiseks või kokkuostmiseks. Seda on ka plaanitud teha. Kolmeks järgmiseks aastaks on senise 0,8 miljoni euro asemel aastas kavas eraldada 3 miljonit eurot aastas. Samas tunnistas keskkonnaminister, et tegelik vajadus on umbes 5 miljonit eurot aastas, siis saaks maade võõrandamise järjekorra suhteliselt lühikeseks. Aga ka praeguses tempos ehk juba kavandatud raha kasutades saaks aastaks 2017 rahuldada kõik avaldused, mis on esitatud enne aastat 2013.
Teine abinõu, millest Keskkonnaministeerium rääkis, puudutab neid järelmaksu ja hüpoteegiga koormatud maid, mida õiguskantsler ka siin nimetas. Neid maatükke on siiski võrdlemisi vähe, täpselt seitse, ja nende omanike järelmaksu võla jääk on umbes 50 000 eurot. Keskkonnaminister plaanib täiendada looduskaitseseadust nii, et kuni riigi poolt kinnisasja omandamise protsess käib, saab omanik taotleda järelmaksu maksete peatamist. Sel ajal ta ei pea järelmaksu tasuma ja see oleks leevendus.
Veel ühe leevendusena nimetas keskkonnaminister seda, et makstakse ju Natura toetusi, sihtkaitsevööndis on see summa 110 eurot hektari kohta ja piiranguvööndis 60 eurot hektari kohta. Keskkonnaministril on plaan muuta maaelu arengukava nii, et toetust saaks maksta ka nende sihtkaitsevööndis asuvate maatükkide omanikele, mis otseselt Natura alas ei ole.
Keskkonnaminister rääkis veel mitmest väiksemast võimalusest probleemi lahendada või olukorda leevendada. Näiteks lendoravate elupaikadesse kaitsealade loomise programmi LIFE raames saab riik looduskaitsealuseid maid kokku osta. Samuti avab mõningaid võimalusi kurikuulus maadevahetus, mida nüüd nimetatakse moodsalt ümberkruntimiseks.
Kui komisjoni esimees küsis õiguskantslerilt, kas nendest abinõudest, mida keskkonnaminister loetles, piisab probleemi lahendamiseks, siis vastas õiguskantsler, et ilmselt annavad need abinõud inimestele, kelle õigusi on rikutud, lootust. Ehk nende õiguste rikkumine lõpebki. Komisjoni liikmed tundsid ka huvi, milliste maade puhul Keskkonnaamet loodushoiuvajadusi monitoorib – kas need alad on endised või muutunud või suurenenud, kas seda tööd tehakse ainult inimeste taotluste alusel ja ainult nende maade puhul, mis on ostujärjekorras. Keskkonnaminister selgitas, et tegelikult käib praegu suurem ja põhjalikum kaitsealade eeskirjade läbivaatamine ning sellega seoses monitooritakse, kas looduskaitsevajadused on endised. Loomulikult saab ka omanik ise taotleda looduskaitsevajaduse hindamist, aga Keskkonnaamet teeb seda oma plaani järgi niigi. Looduskaitseseaduse kohaselt peab revisjon ja kaitse-eeskirjade muutmine olema tehtud aastaks 2023.
Otsesele küsimusele, mis ajaks saab ministeerium probleemi nii lahendatud, et enam järjekordi pole, vastas minister, et tal on sellele raske vastata, sest müügisoov ning riigi ostuvajadus võib muutuda sõltuvalt mitmest asjaolust. Kui näiteks Natura toetused ära kaovad, siis võivad inimesed soovida oma maid rohkem ära müüa ja järjekord võib pikeneda. Nii et ta ei osanud seda järjekorra pikkust prognoosida, küll aga ütles, et kindlasti ei saa seda probleemi lahendada kolme aastaga.
Komisjoni liikmed leidsid omavahelises arutelus, et õiguskantsleri algatus on põhimõtteliselt õige, sest probleem on olemas, kuid nemadki arvasid, et ainuüksi menetlustähtaja seadmine ei lahenda

probleeme. Tegelikult on vaja ka muid abinõusid. Pigem aitab probleeme lahendada keskkonnaministri ette kantud abinõude pakett. Põhiseaduskomisjoni liikmete arvates peab nendest meetmetest, mida tuleks probleemi lahendamiseks rakendada, sobivad ja vajalikud leidma keskkonnakomisjon. Muu seas arutasid põhiseaduskomisjoni liikmed veel seda, et kui inimese võimalused oma maa kasutamisel ja sealt tulu saamisel on pikka aega takistatud, siis võib-olla tasuks hüvitamise puhul rakendada ka sellist abinõu nagu viivis, mida kasutatakse ju juhul, kui inimene jääb riigile võlgu. Seda võiks ka vastupidi rakendada.
Lõpuks tegi komisjon kaks otsust: esiteks, toetada õiguskantsleri ettepanekut astuda vajalikke samme, tagamaks maaomanike õigust saada oluliste looduskaitseliste piirangute eest õiglast hüvitist mõistliku aja jooksul, ja teiseks, määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liige Kalle Muuli. Mõlemad otsused olid üksmeelsed. Aitäh!

11:01 Aseesimees Jüri Ratas
Hea ettekandja, ma tänan teid! Küsimusi teile ei ole. Ma palun nüüd Riigikogu kõnetooli ettekandeks keskkonnakomisjoni esimehe Rainer Vakra!

11:01 Rainer Vakra
Austatud juhataja! Head kolleegid! Õiguskantsleri ettepanekut muuta looduskaitseseaduse § 20 ja viia see põhiseadusega kooskõlla arutas ka Riigikogu keskkonnakomisjon oma teisipäevasel, 11. oktoobri istungil. Kutsutute hulgas olid õiguskantsler Ülle Madise, õiguskantsleri nõunik Evelin Lopman, keskkonnaminister Marko Pomerants, Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna nõunik Merike Laidvee ja Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna peaspetsialist Piret Palm. Rahandusministeeriumi esindas riigivara osakonna jurist Teet Kukk. Komisjoni liikmetest võtsid sellest istungist osa kõik liikmed, välja arvatud Rein Ratas.
Kogu see küsimus ei ole keskkonnakomisjoni jaoks uus, oleme seda keskkonnaministri ja Keskkonnaministeeriumiga ka varem arutanud. Keskkonnakomisjon tunnustas õiguskantslerit, et on viidatud õigustatud teemale ja toodud looduskaitseseaduse § 20 taas siia suurde saali arutusele. Lisaks sellele, mida õiguskantsler ja kolleeg Kalle Muuli täna siit puldist rääkisid, toon esile punktid, mis veel keskkonnakomisjonis suurema tähelepanu osaliseks said. Ma ei hakka üle kordama Ülle Madise kõneldut ega ka seda, mida rääkis Marko Pomerants, see kõik on juba saalis kõlanud. Aga üks oluline punkt tõsteti ettepaneku arutelul veel üles, see puudutas hüpoteeke. Marko Pomerants tõi välja, et hüpoteegiga looduskaitsealuseid maid on seitse ja nende hüpoteekide jääkväärtus on 50 000 eurot. Marko Pomerants tegi komisjonis ettepaneku täiendada looduskaitseseaduse § 20 lõiget 5, mille sisu võiks olla: peatada hüpoteegimaksed seniks, kuni nende maade ostu küsimus on lahendatud. Hiljem saaks teha tasaarvelduse. Sellise väikese, aga olulise muudatuse saaks ellu viia kiirkorras.
Komisjoni liikmed tundsid huvi, kuidas on olukord meie naaberriikides. Keskkonnakomisjoni liige Meelis Mälberg nõustus õiguskantsleriga, et põhimõtteliselt on hüvitise maksmine vajalik, ning küsis, kuidas on need probleemid lahendatud naaberriikides. Õiguskantsleri nõunik Evelin Lopman vastas, et soomlased püüavad luua looduskaitsealasid riigimaal ning enne piirangute kehtestamist krunditakse maad ümber või kasutatakse mõnda muud menetlust, et maa omanikelt kätte saada. Marko Pomerants kinnitas, et Eestis kavandatakse 90% looduskaitsealadest riigimaale.
Keskkonnakomisjoni liige Valeri Korb tundis huvi, et kui oleks rohkem raha, kas siis lüheneksid järjekorrad kiiremini. Seda küsimust on siin täna mitu korda vaagitud, aga oluline on teada anda, mida vastas minister Pomerants. Ta ütles, et ideaalis laheneks olukord viie aastaga, praeguses seisus ei jõuaks nad kiiremini. Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna nõunik Merike Laidvee täpsustas, et Maa-ameti hinnangul saaks praeguse järjekorra likvideerimiseks vajaliku 15 miljoni maksmisega kolme aastaga hakkama. Kiiremini kui kolme aastaga ministeeriumi nn tootlikkus ei võimalda, tuleb ju pidada läbirääkimisi, teha hindamisi ja viia tehingud lõpuni. Loomulikult, nii nagu varasemadki ettekandjad märkisid, ka keskkonnakomisjonis käidi korduvalt välja mõte, mida tutvustas Rahandusministeeriumi riigivara osakonna jurist Teet Kukk, et raha efektiivseks kasutamiseks oleks mõistlik kogu selle probleemi lahendamiseks kasutada erinevaid meetodeid, nagu maa väljaost, maakorralduse käigus maadevahetus ja piirangute leevendamine maaomanike kasuks. Keskkonnaminister Marko Pomerants selgitas, et praegu on eesmärk kaasata maaomanikke läbirääkimistele enne, kui maale kehtestatakse

looduskaitselised piirangud.
Keskkonnakomisjon tegi kaks konsensuslikku otsust: otsustati õiguskantsleri ettepanekut põhimõtteliselt toetada ja määrata ettekandjaks komisjoni liige Rainer Vakra. Aitäh!

11:01 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh, austatud keskkonnakomisjoni esimees! Teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

11:01 Peeter Ernits
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Üsna hiljuti me arutasime siin kaitse-eeskirjade muutmise tähtaja pikendamist ja ma mäletan, et arutelust tuli välja, et see pikendamine oli tegelikult lambist võetud. Lihtsalt otsustati, et paneme selle uue kuupäeva, kuna suvine tähtaeg lähenes. Põhjendust nagu ei olnud. Ma küsin teilt, milline on keskkonnakomisjoni arvates mõistlik aeg.

11:01 Rainer Vakra
Aitäh! Keskkonnakomisjon seda tähtaja küsimust loomulikult arutas. Me jõudsime järeldusele, et kui me alustame seda looduskaitseseaduse muutmise protsessi, siis selle käigus vaatame uuesti üle ka tähtaja küsimuse. Seni keskkonnakomisjon selles osas konkreetset otsust pole teinud.

11:01 Aseesimees Jüri Ratas
Jüri Adams, palun!

11:01 Jüri Adams
Mul on niisugune küsimus. Kui nüüd mitte lähtuda olukorrast, mis on kestnud hulk aastaid ja mis on ilmselt põhiliselt seotud Reformierakonna pikaajalise valitsemisega – mõtlen seda, et nendes valdkondades on aega küll ja rohkemgi –, vaid hüpoteetiliselt oletada, et Riigikogu komisjonil ja valdkonnaministril on tahe probleemid võimalikult kiiresti lahendada, siis kas teil on olemas mingisugune nimistu nendest, ütleme, mittejokutavatest, mitte aega viitvatest sammudest, mis võiks selles valdkonnas ette võtta näiteks lähema poole aasta jooksul, et pärast seda neid probleeme enam ei oleks?

11:01 Rainer Vakra
Aitäh! Kõigepealt on mul hea meel tõdeda, et suur töö on juba tehtud. Kui seni oli summa, mille eest oli võimalik maid osta, 0,8 miljonit, siis tuleval aastal on see 3 miljonit. Kasv on seega mitte 100%, vaid mitusada protsenti. See on väga oluline muudatus ja pikk samm, et probleem saaks lahendatud. Praeguse ajagraafiku kohaselt me näeme, et eesmärgiks seatud 15 miljonit makstakse probleemi lahendamiseks viie aasta jooksul. Loomulikult on siin Riigikogus meil kõigil võimalik eelarvesse muudatusi teha ja see on kindlasti üks teema, millele keskkonnakomisjon soovitab Riigikogu liikmetel tähelepanu pöörata. Aga oluline on minu hinnangul kindlasti ka see, mida siin puudutasid nii austatud õiguskantsler kui ka kolleeg Kalle Muuli, et tuleks üle vaadata looduskaitseliste piirangute asjakohasus. Keskkonnaministeeriumi esindajad, sh keskkonnaminister isiklikult, on sellest sageli keskkonnakomisjonis rääkinud. See on üks uus ja oluline prioriteet Keskkonnaministeeriumi jaoks. Nad tahavad tõesti üle vaadata, kas piirangud on mõistlikud ja kaitserežiimid objektiivselt määratud. Ma arvan, et see on mõistlik tee.

11:01 Aseesimees Jüri Ratas
Tarmo Tamm, palun!

11:01 Tarmo Tamm
Aitäh, juhataja! Lugupeetud komisjoni esimees! Selge see, et seda raha ei ole ja ilmselt ka ei tule. Aga miks ei kasutata kõige lihtsamat varianti? Oletame, et minu ühes külas asuval kinnistul on mingi looduskaitsealane piirang. Miks ei vahetata seda kinnistut välja sealsamas külas oleva naaberkinnistu vastu, mille hind on sama ja mis kuulub riigile? See ei peaks käima niimoodi, et mul on kusagil kinnistu ja Tallinnas otsustatakse selle vahetus. Samas piirkonnas, samas vallas, samas külas peaks selle ära korraldama, ja asi oleks lahendatud. Miks seda ei tehta?

11:01 Rainer Vakra
Väga loogiline küsimus, aitäh selle eest! Ma usun, et kui maadevahetus taaskäivitub, siis tuleb see mehhanism kindlasti üle vaadata. Miks seda praegu nii ei tehta, seda vastust me kõik teame. Kümmekond aastat tagasi ühed härrasmehed rikkusid selle mehhanismi nii ära, et aastaid ei julgenud mitte keegi, vähemalt siin saalis, isegi mitte sõna "maadevahetus" kasutada.

11:01 Aseesimees Jüri Ratas
Rait Maruste, palun!

11:01 Rait Maruste
Tänan! Härra Vakra! Probleem, mida me täna siin arutame ja mida õiguskantsler kirjeldas, peegeldab väga suures osas bürokraatiat ja haldussuutmatust keskkonnavaldkonnas, alustades ministeeriumist ja lõpetades keskkonnaametnike ja kohalike ametnikega. Kas te olete plaaninud oma komisjonis ära kuulata asjaga seotud inimeste selgitused, mispärast on see süsteem nii bürokraatlik ja ülemääraste piirangutega? Ning mispärast ei ole taotletud vajalikke vahendeid, et probleem lahendada?

11:01 Rainer Vakra
Aitäh! Me oleme seda korduvalt teinud ja kindlasti kavatseme seda teha ka tulevikus. Ma saan veel kord kiita selle valdkonna inimesi, sest muutus on toimunud. Kui me vaatame ajalukku, siis on asjaomane summa olnud 0,8 miljonit, järgmine aasta on 3 miljonit. Sama võib öelda võimaliku maadevahetuse kohta: käised on üles kääritud ja töö käib. Aga miks kõik on nii kaua veninud, seda on loomulikult põhjust küsida ka endiste keskkonnaministrite käest, meie kunagiste kolleegide käest. Samas, selle asemel et hoolega tagasi ajalukku vaadata, on mõistlikum heita pilk tulevikku. Ma usun, et see küsimus saab kolme kuni viie aasta jooksul igal juhul lahenduse, olenemata sellest, kas me lõppkokkuvõttes kehtestame siin saalis mingi tähtaja või mitte. Hiljemalt viie aasta jooksul leiab probleem lahenduse.

11:01 Aseesimees Jüri Ratas
Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Artur Talviku!

11:01 Artur Talvik
Härra eesistuja! Head kolleegid ja hea õiguskantsler! Kõigepealt tahan tänada õiguskantslerit, et ta avas laeka, mis on kaua aega kinni olnud, tekitanud palju segadust ja rahulolematust ning mis kõige kurvem, ka negatiivset suhtumist looduskaitsjatesse ja looduskaitsesse kui sellisesse. Mina räägin empiiriliselt, sest ma olen looduskaitseala elanik ja oman maad looduskaitseliste piirangute vööndis. Nii et kogemused, kuidas on elada looduskaitselises vööndis, on mul suured. Meie kogukond pidas Lahemaaga ehk Keskkonnametiga väga põhjalikke läbirääkimisi just siis, kui tehti uut kaitsekorralduskava, ja just nende piirangute üle.
Kõigepealt, ma toetan väga kompenseerimise ja võõrandamise ja selle protsessi kiirendamise mõtet, pluss ka ümberkruntimist ehk siis maadevahetust, nagu seda vanasti nimetati. Ka meie tegime toona Keskkonnaametile maadevahetuse ettepanekuid, aga Keskkonnaamet hakkas selle sõna peale lihtsalt värisema, nii et sellest ei tulnud midagi välja. Aga miks ma räägin, et looduskaitse kui selline nõuab paradigmalist muutust? Aga sellepärast, et me kogeme selles valdkonnas ülereguleeritust. Toon ühe näite. Mu naabrimees soovis hakata ehitama maja mitte ehituspiiranguvööndisse, vaid Natura alale. Lahemaa, kes kaitseb ka n-ö pärandkultuuri ehk elanikke selles piirkonnas, hakkas oma piirangutega seda ehitusprotsessi meeletult takistama. Kuna mulle kuulus seal poolloodusliku kooslusega karjatamisala, siis ma lõpuks sekkusin protsessi ja palusin selle nn poolloodusliku koosluse kihi sealt maha võtta. See võttis kõvasti aega. Kui ma keskkonnaametnikuga vestlesin, ütles ta väga õigesti, et asi on valesti läinud sellepärast, et asju läbi mõtlemata esitatakse üha uusi ja uusi regulatsioone. Ühe ametniku käsutuses on looduskaitselistel aladel piirangute kehtestamiseks nii mitu kihti, et tema suvast oleneb otsuse tegemisel palju. Ja kui talle mõni inimene mingil põhjusel lihtsalt ei meeldi, siis ta kindlasti leiab ühe kihi, mis vastuvaidlemisele ei kuulu, ja selle kihiga ta blokeerib konkreetses kohas edasise majandustegevuse.
Siin oli juttu looduskaitseliste institutsioonide haldussuutmatusest. Tegelikult peaksime ka meie kui

seadusandjad peeglisse vaatama, sest meie oleme siit majast selle seaduste rägastiku läbi lasknud ega ole sellele tähelepanu pööranud. Väga tihti oleme ka automaatselt ja läbimõtlematult üle võtnud eurodirektiividest tulevaid piiranguid, viimata neid kohalikku konteksti.
Paradigmaatiline muutus võiks olla aga ka see, et rahaliste kompensatsioonide asemel võiksid piirangumaade omanikud saada muid eelistusi. Meie tegime konkreetselt sellise ettepaneku, et piiranguvööndis elavad või lihtsalt maad omavad inimesed võiksid saada eelisjärjekorras, ma ei tea, kalastuslube või väiksema halduskoormusega oma isikliku maja ehitada või muid selliseid soodustusi. Igal juhul suur tänu õiguskantslerile, et see teema on avatud! Ma loodan, et siit minnakse edasi, ja minnakse edasi ka nii kaugele, et looduskaitse kui selline saab tagasi kaalutlusõiguse ja regulatsioonide rägastikku jääb vähemaks. Aitäh!

11:01 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Alustame hääletamise ettevalmistamist. Head ametikaaslased, panen hääletusele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Tulemusega poolt 70 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole leidis õiguskantsleri ettepanek toetust. Kuna Riigikogu otsustas toetada õiguskantsleri ettepanekut, teen Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152 alusel keskkonnakomisjonile ülesandeks algatada eelnõu looduskaitseseaduse § 20 kooskõlla viimiseks Eesti Vabariigi põhiseadusega. Oleme esimese päevakorrapunkti menetlemise lõpetanud.

---

2. 11:01 Sotsiaalhoolekande seaduse ja riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (300 SE) esimene lugemine

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi teise päevakorrapunkti juurde: Vabariigi Valitsuse algatatud sotsiaalhoolekande seaduse ja riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 300 esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna!

12:00 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Austatud juhataja! Hea Riigikogu! Teie ees on sotsiaalhoolekande seaduse ja riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 300 esimese lugemise tekst. Tegu on eelnõuga, mille kohaselt kehtestatakse üksi elava pensionäri toetus. Toetust makstakse üks kord kalendriaastas üksi elavatele vanaduspensioniealistele isikutele, kes perioodil 1. aprillist kuni 30. septembrini on elanud üksi ja kelle netopension on samal perioodil olnud alla Statistikaameti avaldatud teise kvartali 1,2-kordset keskmist pensioni. Kavandatava toetuse eesmärk on suurendada üksi elavate pensionäride sissetulekut, et suurendada nende majanduslikku iseseisvust ja vähendada vaesust.
Vaesusnäitajate võrdluses on vanemaealiste, sh vanaduspensionäride absoluutse vaesuse näitaja küll üsna madal, kuid nende suhtelise vaesuse näitaja see-eest kõrge. Statistikaameti andmetel elas 2014. aastal allpool suhtelise vaesuse piiri 40,1% vanaduspensionäridest, kuid üksi elavatest 65-aastastest ja vanematest inimestest elas suhtelises vaesuses 73,8%. On ju kõigile teada, et üksi elavatel pensionäridel on majanduslikus mõttes väga keeruline toime tulla. Üks valitsuskoalitsiooni kokkuleppe punkt ongi seepärast just nimelt üksinda elavaid pensionäre pisut aidata. Teine põhimõtteline seisukoht on pöörata neile oluliselt suuremat tähelepanu.
Selle eelnõu järgi loetakse üksi elavateks pensionärideks vanaduspensioniealised isikud, kes rahvastikuregistri andmetel elasid üksi jooksva kalendriaasta 1. aprillist kuni 30. septembrini. 1,2-kordne keskmine pension määratletakse Statistikaameti andmete alusel. Arvestuse aluseks võetakse eelarveaastale eelnenud aasta andmed. 2016. aasta teises kvartalis oli keskmine vanaduspension 391,4 eurot ning selle 1,2-kordne täisarvuni ümardatud suurus on 470 eurot ehk 2017. aastal, seaduse jõustumise aastal, saavad seda toetust inimesed, kelle netopension on alla selle toetuse määra ehk alla 470 euro. Kõik inimesed, kes on rahvastikuregistri andmetel elanud üksinda vähemalt 1. aprillist kuni 30. septembrini ja kelle pension on alla 470 euro, saavad ühekordset üksi elava pensionäri toetust 115

eurot. Seaduseelnõu järgi makstakse see välja oktoobrikuuks.
Pensionäritoetuse määr kehtestatakse riigieelarvega. Selle aluseks võetakse riigieelarve seaduse eelnõu koostamise ajal viimati avaldatud vanaduspensioni andmed, mis arvestavad ka viimast pensionide tõusu alates 1. aprillist. Toetuse maksmisel ei arvestata, kas vanaduspensioniealine inimene töötab või ei tööta. Samuti ei arvestata muid sotsiaaltoetusi ja tulusid, mida pensionär saab. Töine tulu jäetakse arvestamata selleks, et soodustada eakamate inimeste töötamist, sh osalise koormusega.
Pensionäritoetust ei maksustata tulumaksuga ja makstud toetust ei arvata toimetulekutoetuse arvestamisel sissetuleku hulka, nii et me arvestame tegelikult ainult seda, kui suur on konkreetse isiku pension. See peab jääma alla 1,2-kordse keskmise vanaduspensioni. Ja teiseks peab see isik, nagu öeldud, rahvastikuregistri andmetel üksinda elama, st ta peab olema vähemalt poole aasta jooksul sinna üksinda sisse kirjutatud.
Üksi elavaks pensionäriks loetakse ka isik, kellele on osutatud vähemalt 1. aprillist kuni 30. septembrini ööpäevaringset hooldusteenust. Selline inimene tasub kas täies ulatuses või osaliselt endale hädavajaliku abi eest, s.o kõrvaline abi, juhendamine, järelevalve, ravimid, riided, majutus. Niisuguse inimese abivajadus aastatega pigem suureneb kui väheneb. Suurenenud hooldusvajaduse tõttu ja oma igapäevase toimetuleku säilitamiseks elab ta tihti väljaspool oma kodu. Nagu me teame, pensionist hooldekodudes kulude katmiseks ei piisa, lähedased – või kui lähedased puuduvad, siis omavalitsused – katavad puuduva osa. Seetõttu oleme arvestanud ka hooldusvajadusega inimesed üksinda elava pensionäri toetuse sihtrühma sisse. Hooldust vajavate pensionäride puhul ei lähtuta rahvastikuregistri andmetest, neid käsitatakse eelnõu mõistes üksi elavate pensionäridena. Kui mõlemad abikaasad viibivad hoolekandeasutuses – pole oluline, kas samas asutuses või eri asutustes –, loetakse nad mõlemad üksi elavateks pensionärideks, sest nagu kodus elamise korral ei ole neil võimalik kulutusi eluasemele ja muule jagada.
Kui abielupaar elab rahvastikuregistri andmetel ühel ja samal aadressil, kuid üks neist on hooldekodus, on mõlemal õigus saada pensionäritoetust. Kui rahvastikuregistri andmetel elab samal elamispinnal rohkem isikuid, siis pensionäritoetusele on õigus hooldekodus elaval pensionäril. Teistel sellele toetusele õigust ei ole. Piltlikult öeldes, kui üks abikaasadest või elukaaslastest on hooldekodus, siis tema kvalifitseerub üksinda elavaks pensionäriks, aga kui koju jäänud abikaasaga koos on eluruumi sisse kirjutatud ka poeg või kes tahes teine, siis tema ei ole üksi elav pensionär. Tema peab ikkagi jälgima seda, et rahvastikuregistri järgi on tema elamispinnale sisse registreeritud üks inimene, tema ise.
Sotsiaalkindlustusameti ja rahvastikuregistri andmetele tuginedes ning prognoose arvesse võttes võib eeldada, et eelnõus esitatud muudatus puudutab umbes 85 100 üksi elavat vanaduspensionäri, kelle netopension jääb 2017. aastal alla 470 euro kuus. On arvestatud, et teatud hulk pensionäre võib oma elukohaandmeid muuta ja olla edaspidi rahvastikuregistri andmetel üksi elavad pensionärid. Me oleme nende inimeste arvu kasvuga arvestanud ja eeldanud, et inimestele, kes meie andmetel praegu nendele tingimustele vastavad, võib lisanduda umbes 5% neid, kes kirjutavad oma elamispinnalt välja inimesed, kes seal tegelikult ei ela. Nii hakkavad nad saama üksinda elava pensionäri toetust.
Toetuse saamiseks ei pea pensionär esitama avaldust, Sotsiaalkindlustusamet menetleb kõike automaatmenetlusena registrite andmete alusel. Erandiks on välismaalt pensioni saajad ja hooldekodudes elavad inimesed. Nemad edastavad Sotsiaalkindlustusametile teabe välisriigist saadava pensioni kohta või info hooldekodus elamise kohta, mille alusel otsustatakse toetuse maksmine. Toetust makstakse üldjuhul oktoobrikuus Sotsiaalkindlustusameti automaatmenetluse alusel. Üks oktoobrikuus maksmise põhjus on asjaolu, et saabuv kütteperiood suurendab pensionäride kulutusi ja üksi elava pensionäri toetus aitab mõnevõrra olukorda leevendada.
Seaduse jõustumisega kaasnevate kulude katmiseks on riigieelarves ette nähtud 10 miljonit eurot ja seda riigi eelarvestrateegia alusel ka järgmisteks aastateks.
Me oleme lähtunud kogu süsteemi väljatöötamisel eesmärgist, et see oleks võimalikult lihtsalt administreeritav ja võimalikult odav maksumaksjal üleval pidada. Aga mis eriti tähtis, toetuse maksmine ei tohi riivata üksi elavate pensionäride väärikust. Need inimesed ei pea käima omavalitsuses või Sotsiaalkindlustusametis igasugu paberitega tõestamas, et nad elavad üksinda, et nende sissetulek on alla asjaomase piiri. Kõik toimub automaatselt nende kriteeriumide alusel, mida on võimalik elektrooniliselt kindlaks teha. Erandid on seaduses kirjas ja need puudutavad eelkõige neid, kes saavad pensioni välismaalt. Eelkõige peame aga silmas neid isikuid, kes on hooldekodudes. Nende puhul edastab eestkostja või hoolekandeasutus Sotsiaalkindlustusametile teatise, kus kinnitab, et konkreetne

inimene viibib tõepoolest hooldekodus.
Kui Riigikogu on selle eelnõuga päri, siis peaks seadus jõustuma 1. jaanuaril 2017. Minu poolt on tutvustuseks kõik. Aitäh!

12:00 Aseesimees Jüri Ratas
Austatud sotsiaalkaitseminister, suur tänu! Teile on ka küsimusi. Tarmo Tamm, palun!

12:00 Tarmo Tamm
Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Mul on väga hea meel, et olete Keskerakonna poolt korduvalt esitatud eelnõu sahtlist välja võtnud ja sellega tõsiselt tegelema hakanud. Kindlasti algab nüüd üks suur sisse- ja väljakirjutamine, nii et me ei tea, kui palju neid toetuse saajaid tegelikult saab olema. Aga see pole probleem, peaasi, et inimesed pensioni juurde saavad. Aga mis mind hirmsasti häirib, on see oktoobrikuus väljamaksmine. Kas te valmistute kohalike omavalitsuste valimisteks või millekski muuks? Miks te ei maksa seda jõulukuus? Pole ju sisulist vahet. Äkki te peaks kehtestama sellise liikuva kuupäeva: enne Riigikogu valimisi, enne Euroopa Parlamendi valimisi või kohalike omavalitsuste valimisi? Miks te seda jõulukuus ei maksa? See oleks kõige parem kingitus pensionäridele.

12:00 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Ma ei hakka siin sellist poliitilist debatti pidama. Loogika, miks tehakse väljamakse sügise alguses, on ühtepidi seotud sellega, et oktoobrikuus algab kütteperiood ja kulud paratamatult suurenevad. Aga on ka teine puhtpraktiline argument, nimelt see kuuekuuline periood. Peab olema kehtestatud mingisugune referentsperiood, mille alusel me saame hinnata, kas see inimene tegelikult elab üksinda või mitte. Ja kolmas faktor on see, et just 1. aprillil hakkab kehtima uus pensionitase ehk indekseeritud tase, mida me üksinda elava pensionäri toetuse väljamaksmisel samuti arvestame. Seega on loogiline, et 1. aprillil, mil on tavaliselt pensionitõus – vähemalt on see järgmisteks aastateks planeeritud –, algab kuuekuuline periood, mil isik peab olema rahvastikuregistri andmetel tõepoolest üksinda elanud. Pärast seda makstakse raha välja. Kui Riigikogu soovib seda muuta, siis Riigikogu võib seda teha, see on teie pädevuses. Aga see periood, mis algab 1. aprillil, ei saaks olla lühem.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas
Andres Herkel, palun!

12:00 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Austatud minister, aitäh selle algatuse eest! Aga saatan peitub tihtipeale detailides ja praegusel juhul seonduvad need detailid kindlasti elukoha registreerimisega. Kõigepealt, kui usaldusväärseks saab üldse elukoha registreerimist pidada? Eestis on vahel inimestel mitu elukohta ja registreeritud on vaid üks. Kui palju tekib ümberregistreerimisi? Kas te arvestate sellega, et inimesed registreerivad end ümber, et seda raha saada? Ja kas te peate teadlikult selle aprillist oktoobrini perioodi puhul silmas ka suveelu? Suvel ja talvel osa inimesi elab eri kohtades.

12:00 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! Tõepoolest, selle eelnõu väljatöötamise ajal tegeldi väga palju rahvastikuregistri andmete ja tegeliku elu võrdlemisega. Nii registri pidamisel kui ka rahvastiku prooviloendusel on leitud, et kõigil Eesti residentidel ei kattu tegelik elukoht registreeritud elukohaga. See on nii umbes 12%-l inimestest. Tegu on laiema probleemiga, mis puudutab ka muid teemasid sotsiaalteenuste saamisest kuni kohaliku omavalitsuse valimisteni välja. Eeldus on, et oled sisse kirjutatud kohta, kus sa tegelikult elad, kui see nii ei ole, tekib küsimusi.
Samal ajal on teada, et omavalitsused on huvitatud sellest, et nende territooriumile oleks sisse kirjutatud võimalikult palju isikuid, kelle tulumaks laekuks nende arvele. Eelkõige puudutab see suuremaid linnu, kellel on võimalik elanikele rohkemaid teenuseid osutada. Sellest tihti tulenebki olukord, kus pere näiteks elab kuskil Tallinna lähedal omavalitsuses, aga nende vanaema või kes iganes elab Tallinna linnas ja nad on kõik sinna sisse registreeritud. Nüüd see perekond peab omavahel otsustama, mis lahendus on mõttekas.
Nagu ma tutvustuses ütlesin, me oleme arvestanud, et mõned inimesed hakkavad andmeid muutma ja

end nendele tingimustele vastavamaks tegema. Selleks me olemegi ette näinud tolle 5%-se kasvu puhvri. Mis päriselus saab olema, eks seda me näeme juba järgmisel aastal. Üldiselt me eeldame, et ainult selle toetuse pärast ei hakata oma elu ümber korraldama. Nendel inimestel, kes on selles väärikas eas, on teatud põhimõtted ja me eeldame, et Eesti inimesed on väärikad ja ausad. Samas kinnitan siin ka seda, et me kindlasti ei hakka saatma Sotsiaalkindlustusameti ametnikke inimeste kodudesse reididele. Nad ei hakka ustele koputama ja inimeste kappides riideesemeid üle lugema, et kindlaks teha, kes seal tegelikult elavad. Me lähtume andmetest, mis on rahvastikuregistris, ja andmetest konkreetse isiku pensioni suuruse kohta.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas
Viktor Vassiljev, palun!

12:00 Viktor Vassiljev
Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Tegemist on väga hea algatusega. Ma kirjutasin välja ühe tsitaadi teie sütitavast kõnest ja see on selline: "Tema peab ikkagi jälgima seda, et rahvastikuregistri järgi on tema elamispinnale sisse registreeritud üks inimene, tema ise." Selline tsitaat. Väga nutikas mõte! Aga need inimesed, kes on siin üle elanud revolutsioone, riigipöördeid ja sõdu, tulevad ise ka selle peale. Ma arvan, et neid inimesi saab olema mitte 5%, vaid tunduvalt rohkem. Küsimus on see, kui palju on alla 1,2-kordse keskmise pensioni saavaid pensionäre. Kui palju neid konkreetselt on? Mida hullu oleks, kui saaks kõigile pensionäridele kord aastas lisaks anda 115 eurot? Tuleva aasta oktoobrikuus jääb enamik neid sellest ilma ja nad on teie peale pahased.

12:00 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! Vastupidi, üksinda elavaid pensionäre on 95 000 ja veidi rohkem, aga neid, kes vastavad kriteeriumidele, mis me oleme selles seaduseelnõus paika pannud, on 85 100. Ja me oleme arvestanud 5%-se kasvuga, kui osa isikuid oma andmeid muudab. Mis puudutab seda, keda me selle kontingendi hulka ei ole arvestanud, siis meil tekkis arutelu, kas me peame eripensionäre ka arvesse võtma. Näiteks osa endisi Riigikogu liikmeid saab eripensioni – esimestele koosseisudele see on ju määratud – ja tekkis küsimus, kas nemad, kui nad üksinda elavad, peaksid ka üksinda elava pensionäri toetust saama või mitte. Mina arvan, et ei peaks saama, nad saavad oma pensioniga hakkama. Eraldi küsimus on see, et valdavalt mahuvad ka represseeritute pensionid selle 1,2-kordse keskmise pensioni alla, kuid mõned ei mahu. Osal inimestel on represseerituaastaid rohkem. Komisjonis tuleb kindlasti arutelu, kas nendele teha erand, sest nende pension võib keskmisest suurem olla just sellel põhjusel, mitte sellepärast, et nad on töötanud erilises ametis, mille eest saavad eripensioni. Nad saavad suuremat pensioni selle pärast, et olid represseeritud. Seda teemat sotsiaalkomisjon võiks arutada. Me ei ole eelnõusse seda sätet kirjutanud. Aga see ei tooks tegelikult väga suurt lisakulu, neid inimesi ei ole palju. Loodan, et see arutelu Riigikogus toimub.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas
Peeter Ernits, palun!

12:01 Peeter Ernits
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Suurepärane algatus, aga küsimusi on palju. On öeldud, et väljatöötamiskavatsust ei olnud, kuna asi on kiireloomuline. Aga juba kümme aastat tagasi koostatud Euroopa Liidu ja meie Sotsiaalministeeriumi raporteid lugedes oli selge, et suhtelises vaesuses ja üksi elavate pensionäride probleem on väga terav. Miks siis nüüd, kümme aastat hiljem tullakse välja kiireloomulise eelnõuga, üritades sellega nagu enne järgmise aasta kohalikke valimisi üksikutele naispensionäridele kosja minna? Miks nii kaua on venitatud? Te olete kaua aega võimul olnud.

12:01 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Ma ei oska kuidagi kommenteerida teie repliiki naispensionäride kohta. Me räägime kõikidest inimestest Eestis, on nad mehed või naised. Aga esiteks, koalitsioonileping sõlmiti peale eelmisi valimisi ja väga selgelt sai üks eesmärk konkreetse kuupäevana kirja pandud: üksi elava pensionäri toetus 10 miljoni euro suuruses kogumahus kehtestatakse 2017. aasta 1. jaanuarist. Selles mõttes ei ole see

midagi ootamatut. Me oleme tänavu tegelenud selle süsteemi väljatöötamise ja analüüsiga. Nagu ma ütlesin oma sissejuhatavas kõnes, on pakutud erinevaid variante, näiteks et inimesed taotleksid seda kohalike omavalitsuste kaudu, et hakataks arvestama inimeste kogusissetulekuid jne.
Minu otsus ministrina oli lõpuks see, et kehtestame süsteemi, mis ei riiva nende inimeste väärikust, kes seda üldiselt mitte väga suurt toetust saama hakkavad. Nad ei pea käima ka kuskil kätt väristamas ja kellelegi aitäh ütlemas, nii nagu mõnes omavalitsuses toetuste saamisel teha tuleb. Nad saavad väärikalt selle toetuse vahetult enne seda, kui kütteperiood algab, vastu võtta. Miks seda pole kümme või 20 aastat tehtud? Küllap me lihtsalt oleme nii kaugele jõudnud, et suudame riigi tasemel tähelepanu pöörata ka üksi elavatele pensionäridele. Teil kui esimest korda Riigikogus oleval inimesel on suurepärane võimalus panna oma otsustuspagasisse fakt, et te olete seda eelnõu toetanud.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Andres Herkel, palun!

12:01 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Te ütlesite kuidagi niiviisi, et ainult selle toetuse pärast ei hakata oma elu ümber korraldama. Ma arvan ka, et elu ei hakata ümber korraldama, küll aga tehakse mingeid muudatusi selles, kes kuhu kohta on end rahvastikuregistris registreerinud. Keegi lüüakse nagu välja ja keegi asub sinna, kus ühtegi inimest enne ei ole olnud. Te nimetasite viimasele küsimusele vastates võimalust, et kohalikud omavalitsused administreeriksid selle toetuse maksmist. Milleks te ikkagi sellest loobusite? Siis oleks toetuse maksja minu arusaamise kohaselt toetuse saajale kõige lähemal ja omavalitsuses teatakse ka, kas inimene tegelikult elab üksi või ei ela. Miks säärane tsentraliseerimine? Omavalitsus võiks sellega hakkama saada ju küll.

12:01 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! Omavalitsustel on õigus maksta kõiksuguseid toetusi ja mõned omavalitsused seda ka teevad. Kõik sõltub omavalitsuse poliitilisest otsusest ja rahakotist. Selle toetuse jaoks on meil raha ette nähtud 10 miljonit eurot, mis on kokku võttes väga suur summa. Aga see tuleb jagada isikute vahel, kes praegu üksinda elavad, ja neid on umbes 100 000. Nii jagub igaühele aastas umbes 115 eurot. Kui see veel 12 kuu peale jaotada, siis on summa õige väike. Ilmselgelt paneks selle raha jaotamine nii paljudele, igaühe olukorra hindamine ja kogu see analüüs omavalitsustele väga suure koormuse. See lihtsalt ei ole riigihalduse mõttes otstarbekas. Meie analüüs näitas – ja ma pean tunnistama, et see oli ka minu poliitiline otsus –, et me pigem peaks ära kasutama infotehnoloogilisi võimalusi, mis Eesti riigil praegu on. Me eeldame, et meie inimesed, eriti sellises eas, on väärikad inimesed, nad ei lähe petuskeemide peale. Ja me tegelikult kontrollime seda, kas inimesed elavad üksi või mitte, otsustades andmete järgi, mis nad esitavad. Ma arvan, et see on väga normaalne tegevusplaan. Omavalitsustel on niigi väga palju ülesandeid.
Toon näiteks ühe teema, mida see eelnõu küll ei puuduta, see on vajaduspõhine peretoetus. Seda tegelikult kasutatakse praegu ainult 4 miljoni euro ulatuses. Puudust kannatavad pered taotlevad seda passiivselt just seetõttu, et seda tuleb teha samal ajal toimetulekutoetuse taotlemisega omavalitsuses. Tegelikult on peresid, kellel vajaduspõhist peretoetust vaja oleks, palju rohkem, aga inimesed ei taotle seda sellepärast, et see esiteks võtab palju aega, teiseks on liiga bürokraatlik ja kolmandaks käib veidi ka väärikuse pihta. On ehk natuke piinlik minna omavalitsusse sellist suhteliselt väikest raha küsima. Sellest lähtudes ongi minu ja ka Vabariigi Valitsuse ettepanek nüüd teistsugune süsteem teha. Mina ei nimetaks seda tsentraliseerituks. Pigem on riik asja organiseerinud niimoodi, et inimeste väärikus ei saaks riivatud ja samal ajal kõik, kes nendele kriteeriumitele vastavad ehk kes elavad üksinda ja saavad alla 1,2-kordse keskmise pensioni suurust pensioni, selle toetuse kätte saavad. Ma loodan, et sellest on sügisel kütteperioodile vastu minnes abi.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Laine Randjärv, palun!

12:01 Laine Randjärv

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Mul on silmaringi avardamiseks selline küsimus. Kui pensionärid saavad riiklikku toimetulekutoetust, siis kuidasmoodi nüüd olema hakkab? Kui see ühekordne toetus aastas lisada nende sissetuleku hulka, siis mis sellele järgneb? Kas mõni jääb järsku toimetulekutoetusest ilma? Palun lihtsalt täpsustada seda asja!

12:01 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Aitäh! See on väga asjakohane küsimus, mida ma oma sissejuhatuses põgusalt ka selgitasin. Me oleme lähtunud põhimõttest, et me ei arvesta üksi elava pensionäri toetust, kui määrame toimetulekutoetust. Ja teiseks me ei arvesta üksi elava pensionäri toetuse maksmisel inimese muid sissetulekuid. Inimene võib näiteks kas täiskohaga või osalise koormusega tööl käia. Olgem ausad, inimesed, kellest me räägime, on laias laastus 70–75 aastat vanad ja kui nad suudavad oma väikse pensioni kõrvalt midagi teha, kas sokki kududa või kuskil osaliselt tööl käia, siis on see meie kui ühiskonna võit, et nad on aktiivsed. Me ei tohiks selle eest kuidagi karistada. Toimetulekutoetuse arvestamisel see ühekordne toetus, mis makstakse ju välja ühes kuus, kirja ei lähe. Isiku sissetulek ühel kuul paraneb, kuid järgmisel kuul peaks ta uuesti minema toimetulekutoetust taotlema. Nii et selle arvestamine toimetulekutoetuse määramisel ei ole mõttekas. Me võtame seda kui riigi väikest abi üksinda elavatele pensionäridele, kes lähevad oktoobrikuus vastu talvisele rohkem kulusid nõudvale perioodile. See on meie mõte olnud. Kasutan praegu võimalust, et teile üks lugu rääkida. See on niisugune must huumor, mis just Eesti riigi kohta käib. Mõni aasta tagasi käis siin üks delegatsioon Saksamaalt. Nad olid tulnud uurima, milliseid riiklikke meetmeid Eesti kasutab selleks, et saavutada meie pensionäride nii suur aktiivsus tööturul. Heaoluriikides on see suur probleem, et eakad ei taha aktiivses tööelus osaleda. Kulutatakse väga palju raha, et mingeid sellekohaseid meetmeid rakendada. Ja siis minu vastus oli niisugune, et vaadake lihtsalt, kui suur on meie pension: kui teie maksaksite ka oma pensionäridele näiteks 390-eurost kuupensioni, siis suure tõenäosusega oleks nad tööturul väga aktiivsed. Eesti on tõesti Euroopa tipus just nimelt oma eakate aktiivsusega tööturul ja seda mitte ainult selle pärast, et nad on lihtsalt väga energilised, vaid ka seepärast, et meie sotsiaalkaitsesüsteem ei ole pooltki nii heldekäeline kui mõnes teises riigis, kes ei ole kannatanud Nõukogude okupatsiooni all. Me ei tohiks selle süsteemi rakendamisega kuidagi inimesi passiivsusele sundida.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas

Viktor Vassiljev, palun!

12:01 Viktor Vassiljev

Aitäh, härra koosoleku juhataja! Hea minister! Te ütlesite tööl käivate pensionäride kohta umbes niimoodi, et kui suudavad pensioni kõrvalt midagigi teha, nad ju 70 aasta vanused. Sellega tõmbasite muidugi mütsi pähe mõlemale USA presidendikandidaadile. Aga minu küsimus on, kuidas see haakub teie ettepanekuga pikendada pensionile mineku iga 70 aastani. Kuidas need inimesed teie arvates suudavad tööd teha näiteks 69-aastaselt?

12:01 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Aitäh! Selle eelnõuga ei tee ma küll ettepanekut tõsta pensioniiga. Küll aga võin öelda, et neljapäeval on valitsuskabinetis uuesti arutelul kogu pensionisüsteemi reformi ettepanekud. Mina näen pigem seda, et sellisel kujul, nagu meil praegu pensioniiga on kehtestatud, see kaoks üldse ära. Meile on nagu pähe raiutud, et on mingi ealine piir, kust alates inimene ei ole enam võimeline töötama või ei tohi töötada. Inimene peaks töötama nii kaua, kui ta tahab ja vähegi suudab. Ja pensioni peaks igaüks saama vastavalt sellele, kuidas ta ise otsustab seda saada. Kui ta läheb varem pensionile – kui ta otsustab, et ta tahab minna pensionile –, siis peaks tal see võimalus olema. Tema pension on lihtsalt väiksem. Kui ta tahab tööl käia ja veel pensioniraha koguda, võib ta koju jääda hiljem. Kui tervis lubab, jääb ta ehk 80-sena pensionile.

Tulevikus me sellist jäika pensioniea piiri, millest alates edasi ei tohi töötada, kindlasti Eesti ühiskonnas ei näe. Meil on iga aktiivne inimene – ükspuha, mis eas ta on – väga oluline. Kui inimesed suudavad eakana kas või osalise koormusega tööl käia, on see suurepärane. Aga kui nad seda ei suuda, siis peab meie sotsiaalkaitsesüsteem aitama neil toime tulla niimoodi, et nende väärikus ei kao ja nad saavad hakkama.

Ma ei ole kuidagi nõus selle hinnanguga, mis sa, hea Viktor, mulle omistasid, et ma suhtun eakatesse inimestesse kuidagi halvakspanuga. Vastupidi, ma pean neid väga väärikateks. Ma pean väga lugu inimestest, kes on aktiivsed ja toimetavad vaatamata kõrgele vanusele oma kogukonnas, tööturul või kus tahes. Need inimesed on väga-väga tähtsad. Aga nende põhiprobleem, millest mõnikord räägitakse ka Tallinna Televisioonis sinu suurepärastes saadetes, on tegelikult üksindus. Tähtis on see, et kui inimesed mingil põhjusel üksi jäävad, siis nad ei tunneks ennast üksinda, et keegi oleks nende kõrval.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Peeter Ernits, palun!

12:01 Peeter Ernits
Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Minu küsimus on, miks just 115 eurot. Väljatöötamiskavatsust teatavasti ei koostatud. Kas see määr kehtestati nii, et eraldati 10 miljonit ja jagati 85 100 üksi elava pensionäri vahel ning saadigi 115 eurot? Või on see lihtsalt lambist võetud? Kas on mingisugune põhjendus, et just 115 eurot, mis on päris suur osa 394 eurost ehk keskmisest pensionist?

12:01 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Tegelikult analüüsid tehti ja kabinetiarutelu toimus. Ma ei tea, kust teil see suur usk väljatöötamiskavatsusse ja armastus selle vastu on tekkinud. Me suutsime koalitsiooniläbirääkimistel kokku leppida 10 miljoni euro eraldamises, mis on väga suur raha. Ja see raha ei ole mitte ühekordne, see on iga-aastane raha. Ja teiseks on see summa arvestuslik: kui neid inimesi on rohkem, kui me 10 miljoni eraldamisel arvestasime, siis pärast seaduse vastuvõtmist kõik, kes vastavad kehtestatud kriteeriumidele, selle toetuse ikkagi saavad. Meie analüüs näitab, et 10 miljoniga me saame hakkama. 115 eurot tuli sellest, et 10 miljonit oli võimalik riigieelarvest vahendeid ette näha ja kõnealune sihtgrupp on just nii suur. Kui tulevikus leitakse selleks rohkem raha ja Riigikogu peab võimalikuks seda toetust suurendada, siis võib seda teha. See on Riigikogu pädevuses. Nagu ma oma sissejuhatavas sõnavõtus ütlesin, iga aasta kinnitatakse see summa riigieelarvega. Sellesse seadusesse on lihtsalt pandud see lagi kirja.

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Suur tänu, austatud sotsiaalkaitseminister! Rohkem küsimusi ei ole. Palun nüüd Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni esimehe Aivar Koka!

12:01 Aivar Kokk
Hea juhataja! Head kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas seda eelnõu 11. oktoobril. Istungile olid kutsutud ka sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna, Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindlustuse osakonna peaspetsialist Liidia Soontak ning sama ministeeriumi analüüsi ja statistika osakonna juhataja Hede Sinisaar. Minister tutvustas komisjonile sotsiaalhoolekande seaduse ja riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille eesmärk on kehtestada üksi elava pensionäri toetus.
Üks kord aastas makstavat toetust hakkavad saama vanaduspensioniikka jõudnud inimesed, kes on enne toetuse väljamaksmist elanud vähemalt kuus kuud üksi. Toetuse suuruseks on 2017. aastal kavandatud 115 eurot. Mitmed komisjoni liikmed esitasid erinevaid küsimusi ja said ka ammendavad vastused. Komisjon langetas neli konsensuslikku otsust: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu istungi päevakorda 25. oktoobriks, esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 3. november kell 17.15, ettekandjaks otsustati määrata eeskõneleja. Aitäh!

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Hea ettekandja, ma tänan teid! Küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Marika Tuus-Lauli!

12:01 Marika Tuus-Laul
Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu liikmed ja lugupeetud härra minister, kui te veel saalis olete! Ei olegi. Idee maksta üksi elavale pensionärile toetust on tõepoolest väga vana ja tegelikult käis Keskerakond selle algselt välja lesepensionina. Sellest rääkis korduvalt Siiri Oviir juba enne

sajandivahetust. Viimastel aastatel on meie esindaja Mihhail Stalnuhhin lesepensioni eelnõuga välja tulnud, eelmises koosseisus lausa kahel korral.
Aga väga hea, et tuleva aasta sügisest saame rääkida üksiku pensionäri toetamisest. Hea asi, aga palju küsimusi, nagu juba selgunud on. On ilmne, et see 115 eurot aasta peale on ikka väga väike summa. Paljud inimesed arvavad, et oi kui tore, nii suur summa kuus juurde, see tõesti aitab meid. Aga ei ole nii, see on hoopis aasta peale ja kuus saab juurde alla 10 euro ehk 9,6 eurot. Võrdluseks: praegu kulub 391,4 euro suurusest keskmisest vanaduspensionist ainuüksi põhitoiduainete ostuks ligi 70 eurot. Nii on selge, et kõige vaesemad on meil üle 60 aasta vanad üksi elavad pensionärid. Üksi elavatest pensionäridest elab suhtelises vaesuses, nagu juba mainiti, 73,8%. Samas on paraku väga suur hulk vaeseid ka mitte üksi elavate pensionäride seas. Nendest elab 40,1% allpool suhtelise vaesuse piiri ja seda on päris palju. Isegi ministri nimetatud eripensionärid Riigikogu esimestest koosseisudest ei suuda seda protsenti kuidagimoodi tõsta, nii et see oli küll kaunis demagoogiline näide. Arvan, et ka neid inimesi ei tohi unustada, ja kindlasti teeb Keskerakonna fraktsioon seaduseelnõu muutmiseks ettepaneku maksta toetust kõikidele pensionäridele.
Kõige hea kõrval jääb mulje, et olgu lisasumma kui tahes väike, aga valimisaastal tuleb pensionäridega midagi ette võtta ja midagi neile välja mõelda. Esimene toetus tulebki siis, nagu kuulsime, 1. oktoobril. Valimised on kaks nädalat hiljem, 15. oktoobril. Oi kui palju saab siis rääkida üksi elavate pensionäride toetamisest! Reaalsus jõuab kätte hiljem. Siinkohal on ettepanek, ja seda Tallinna linna näitel. Pealinn maksab oma pensionäridele kord aastas pensionilisa, mille suurus on 76.70. Loomulikult on ka mitmeid soodustusi, tagamaks pensionäridele teenused, kaubad ja arstirohud, et toetada nende igapäevast toimetulekut. Üksi elava pensionäri toetuse eelnõu näeb ette maksta raha oktoobris, Tallinna linn teeb seda aga inimese sünnipäevakuul. Nii ei ole halduskoormus ühes kuus kõigile korraga makstes väga suur. Siit ka meie ettepanek muuta eelnõu nii, et toetus makstaks inimestele välja nende sünnipäevakuul.
Mõtlema paneb ka see, et toetusesaaja peab vähemalt kuus kuud enne toetuse väljamaksmist elama üksinda. Kui palju on aga juhtumeid, kus lapselaps elab õpingute ajal vanaema juures ja on sinna ka sisse registreeritud, või elab emaga ühel pinnal töötu poeg, keda ema oma väikese pensioni eest ka üleval peab. Need inimesed jäävad sellest väikesest pensionilisast, sellest 9-eurosest toetusest ilma. Tundub ebaõiglane. Aga eelnõu pole veel seaduseks saanud ja me saame oma ettepanekuid teha, mida Keskerakonna fraktsioon kindlasti ka teeb. Kõigele vaatamata on tegemist hea algatusega. Aitäh!

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Suur tänu! Ja nüüd Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esindaja Andres Herkeli sõnavõtt kohapealt. Palun!

12:01 Andres Herkel
Härra juhataja! Ega ma päris täpselt aru ei saa, mis on minister Tsahkna poliitiline idee: kas kärpida pensionikulusid pensioniea tõstmisega või selle pisku toetuse juurdelisamisega neid suurendada. Tahaks just nagu minna kahes suunas korraga, aga päriselt ei oska. Ega see hea olukord ei ole.
Mis aga puutub elukoha registreerimisse või vanamoodsa termini kohaselt sissekirjutusse, siis me oleme seisukohal, et kunagi võiks Eesti liikuda ka selles suunas, et inimene saabki registreerida kaks elukohta. Tihtipeale inimesed ju nii elavadki. Ega me teisiti sellest silmakirjalikkusest ilmselt üle ei saa. Aga kas võetakse kuskilt mingit toetust või mitte, ilmselt ei ole meil otstarbekas kehtestada niisugust süsteemi nagu mõnes Lääne-Euroopa riigis, kus politsei käib ja uurib, kas inimene tegelikult seal kohas elab, kuhu ta on sisse kirjutatud. See ei ole otstarbekas. Ma arvan ka, et Vabaerakonna fraktsioonil on selle iseenesest positiivset algatust sisaldava eelnõu kohta esitada muudatusettepanekuid. Tänan!

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh! Palun nüüd Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Heljo Pikhofi!

12:01 Heljo Pikhof
Austatud juhataja! Head ametikaaslased! Suur osa üksi jäänud vanaduspensionäridest elab teistest elanikerühmadest suuremas vaesuses ja vaesusriskis ning nende osakaal on just viimastel aastatel kõige hoogsamalt kasvanud. Enamasti jääb vanaduspensionäride kuusissetulek vahemikku 320 eurost kuni 400 euroni. Sellest peab üksi elades jaguma nii eluasemekuludeks kui esmatarbekaupadeks, nii söögiks kui ravimiteks, kõigeks muukski. Ja veereta iga veeringut näppude vahel kui tahes hoolikalt, ikka

tuleb ette mõni ootamatu probleem, mille õiendamine raha nõuab. Aga seda pole kusagilt võtta. Sotsiaaldemokraadid on pikki aastaid seisnud laste ja lastega perede vaesuse vähendamise, üldse suurema heaolu eest. Viimase aja meetmete tulemusena on nende olukord mõneti paranenud, nõnda et üksi elavad pensionärid ajavad neist oluliselt kitsamalt läbi. Lastega perede netosissetulek oli veel hiljuti ametlike andmete järgi enam kui 450 eurot leibkonnaliikme kohta kuus, 65-aastase ja vanema inimese netosissetulek kuus samal perioodil oli alla 400 euro. Mõistagi on see statistika, näited elust enesest võivad rääkida muud. Aga just üldistuste pinnalt tuli Eestile äsja ka rahvusvaheline tunnustus laste ja perede heaolu parandamise eest. Selle aluseks olid nii sotsiaalvaldkonna tulemusnäitajad kui ka lastele ja peredele suunatud muud abinõud. Ning üldistuste pinnalt saab kujundada ka sotsiaalpoliitikat.
Head Riigikogu liikmed! On viimane aeg anda kas või näpuotsaga toetust inimestele, kes lähenevad elukaare teisele otsale. Leppisime selles kokku juba valitsusliitu moodustades, see seisab meie tegevusprogrammi sotsiaalkaitse osas. Üksi elavate pensionäride toimetulekut parandav toetusskeem sai valitsuselt heakskiidu mullu suvel ja nüüd on loota, et vajalikud muudatused sotsiaalhoolekande seadusesse ja pensionikindlustuse seadusesse saavad peagi tehtud. Sotsiaaldemokraatidel on hea meel, et lõpuks on jõudnud Riigikogu suurde saali eelnõu, mille eesmärk on anda alates tuleva aasta, 2017. aasta oktoobrist kord aastas 115 eurot toetust nendele üksi elavatele vanaduspensionäridele, kelle pension jooksva eelarveaasta aprillist septembrini jääb alla 470 euro. Toetuse saamist, nagu ütles sotsiaalkaitseminister, ei pea pensionär taotlema, selle määrab Sotsiaalkindlustusamet. Hinnanguliselt ootab pensionäritoetus ümmarguselt 86 000 inimest.
Kui pensionär käib tööl, siis tema töötasu toetuse määramisel arvesse ei võeta, nagu ka tema saadavaid teisi toetusi. Sotsiaaldemokraadid peavad igati õigeks, et riik soodustab tööl käimist, sh ka osaajaga töötamist vanaduspensionieas. Mida aeg edasi, seda vähemaks jääb Eestis töölkäijaid ning muidugi on vanaduspensionieas töine tulugi küllalt napp. Rohkem kui pooltel juhtudel jääb see alla 301 euro kuus. Mõneti mõjutab seda tõsiasi, et vanuse lisandudes suureneb üksikute pensionäride seas naiste osakaal ja igas eas naised teenivad vähem kui mehed.
Muidugi, kitsikust ei aja korra aastas makstav pensionäritoetus majast veel välja, aga juba vanarahvas teadis, et parem varblane peos kui tuvi katusel. Ma arvan, et on väga oluline mitte ainult Tallinna linnas vanaduspensionäre toetada. Meil elab vanaduspensionäre üle Eesti ja kõigi nende eest tuleb seista. Palun kolm minutit juurde!

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Palun, kokku kaheksa minutit!

12:01 Heljo Pikhof
Samas tahan öelda ka seda, et kindlasti pole siin lahenduseks pensioniea tõstmine. Pigem tuleks meil pensionireformist rääkides mõelda, kuidas pensioniiga paindlikuks muuta. Paindlik pensioniiga võimaldab teatud vanusesse jõudes inimesel ise otsustada, millal ta soovib vanaduspensionile jääda. Teisisõnu: mida kauem inimene tööl käib, seda suurem on kunagi tema pension. Suur tänu!

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni liikme Jaak Madisoni!

12:01 Jaak Madison
Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Konservatiivne Rahvaerakond kahtlemata toetab kõnealust algatust. Tegemist on väga tänuväärse liikumissuunaga, parandamaks mingilgi määral Eestis kõige suuremate riskifaktorite gruppi kuuluvate inimeste heaolu. Kui me räägime toimetulekust, eelkõige üksi elavate pensionäride ja eriti Tallinnast väljaspool elavate vanainimeste toimetulekust, siis tuleb tunnistada, et see on kahetsusväärselt raske.
Mis puutub eelkõnelejate kriitikasse selle algatuse pihta, siis osaliselt on neil õigus. Kui seadus jõustub ja esimesed väljamaksed tulevad oktoobris 2017, siis sarnaneb see väga olukorraga, kui kolm kuud enne Riigikogu valimisi langetati üksikisiku tulumaksu 1% võrra. Siis üritati seda kolme kuu vältel propageerida kui tööinimeste väga suurt võitu, kuigi mediaanpalga saaja teenis kuus umbes 3 eurot rohkem. Tegelikkuses ei parandanud see mitte ühegi inimese toimetulekut, aga läks riigile maksma 75 miljonit eurot aastas. Ehk tuleks vältida samasugust situatsiooni järgmise aasta kohalike valimiste eel,

kui jälle tekib risk, et mõni erakond läheb poliitilise populismi teed ja väidab, et me aitasime vaesusgrupist välja väga suure hulga inimesi, see on puhtalt meie töö ja nüüd kohalikel valimistel tuleks seda arvestada. Seetõttu tuleks seda tänuväärset eelnõu peale esimest lugemist kohendada, et välistada lahendusi, mis ei tee sellele heale algatusele au.
Samamoodi tuleb sotsiaalkaitseministril edasi minna muude reformidega, sest vaesusgruppi kuuluvate inimeste aitamine ei saa olla ainult aastas ühekordse 115-eurose toetuse maksmine. Tuleb kaugemale ette vaadata. Umbes kuu aega tagasi tuli Margus Tsahkna välja ettepanekutega, kuidas parandada praegu toimivat süsteemi. Üks aspekt, millest väga vähe avalikkuses räägiti, kuid seda siiski tehti, oli pensionistaaži arvestamine sõltuvalt töötatud aastate arvust ehk selle lahtisidumine sotsiaalmaksu suurusest. Ma arvan, et seegi on reform, mis ministeeriumil tuleb kindlasti peagi ette võtta. Üks teema on n-ö lesepension, millest on peale Konservatiivse Rahvaerakonna rääkinud ka teised erakonnad. Ka see on plaan, mis tuleb ellu viia.
Konservatiivse Rahvaerakonna põhiline seisukoht on, et tegemist on väga hea algatusega ja seda tuleb toetada. Kuid nagu teised erakonnad, teeme ka meie kindlasti muudatusettepanekuid, et eelnõu saaks veelgi parem ning kaoks ära risk kasutada seda poliitilises võitluses enne kohalike omavalitsuste valimisi. Samuti rõhutame, et minister peab muudegi reformidega edasi minema, et veelgi enam kergendada kõige suuremasse riskigruppi kuuluvate inimeste toimetulekut. Aitäh!

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh! Ma palun nüüd Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Aivar Koka!

12:01 Aivar Kokk
Härra juhataja! Head kolleegid! Kuulasin fraktsioonide ettekandeid. Alustati sellest, kes ikkagi oli esimene, kes sellise hea mõtte peale tuli. Ma ei oska öelda, kes oli esimene, aga võib-olla oli tõesti nii, et juba eelmisel sajandil keegi sellest rääkis. Ma tean, et kui Res Publica tuli esimest korda Riigikokku, siis rääkisid sellest nemad. Aga ma tean kindlalt ka seda, et mina rääkisin sellest eelmistel kohalikel valimistel ja peale seda tuli Keskerakond oma eelnõuga siin Riigikogus välja. Arvan, et seda ei peaks kuulutama kellegi konkreetse võiduks või algatuseks. Oluline on, et me leiame siin saalis konsensuse ja näeme, et üks seltskond ehk üksi elavad pensionärid on praegu kõige raskemas olukorras. Ma usun, et riigi ülesanne ongi jälgida, kust king kõige rohkem pigistab ja keda on kõige rohkem vaja toetada. Nii nagu mitmed eelkõnelejad on öelnud, just üksi elavate pensionäride puhul on suhtelise vaesuse näitaja kõige suurem ehk 74%. Sellepärast on ka algatatud seaduseelnõu, et neid toetada.
Enne küsiti, miks see alles nüüd esitati. Ega midagi teha ei ole. Koalitsioonileping sõlmiti poolteist aastat tagasi ja õnneks olid koalitsioonipartnerid nõus meie ettepanekuga üksikpensionäre toetada. Kas 115 eurot on piisav? Kindlasti mitte. Kuid tuleb arvestada ka seda, kuidas see abinõu kokku võttes riigieelarvele mõjub. Praegu oli meie võimuses välja kaubelda 10 miljonit eurot ja nii see kokkulepe sündis. Ma loodan, et lähema kuu jooksul teeb Riigikogu selle eelnõu seaduseks. Kas on asju, mis võiks eelnõus paremini olla? Kindlasti on. Kõikide Riigikogu liikmete ettepanekud on teretulnud ja komisjon analüüsib neid. Head ettepanekud kindlasti lisatakse eelnõusse.
Siin on räägitud ka sellest, et Tallinn maksab pensionäridele toetust nende sünnipäevakuul ja miks ei võiks ka riik seda teha. Vahe on selles, et Tallinn maksab omavalitsuse eelarvest ja pealinnal oli algul, kui nad oma pensionäritoetusega välja tulid, plaan ka maksta kõigile korraga. Aga linna eelarve ei oleks seda välja kannatanud ja nii jagati maksed 12 kuu peale. Sotsiaalkindlustusametil aga on mugavam teha korraga väljamakse kõigile, siis pole vaja sellega iga kuu tegeleda. See, kas maksepäev on 1. september, 1. oktoober või 1. november, ei ole minu arvates väga oluline. Kui kellelegi on see suur probleem, siis saab seda komisjonis rahulikult arutada. Aga mõte on selles, et enne talve on pensionäride olukord kõige keerulisem, kuna algab kütteperiood. Kas me seda tunnistame või mitte, aga küttekulud löövad meie inimeste rahakoti pihta kõige valusamini. Seepärast on eelnõus ette pandud maksta see toetus välja sügisel. Ning kuus kuud võiks olla periood, mille jooksul jälgitakse, kas inimesed tõesti üksi elavad. 1. aprillil antakse aasta statistikale tuginedes teada keskmine vanaduspensioni suurus, mis korrutatakse 1,2-ga.
Palun kolm minutit juurde!

12:01 Aseesimees Jüri Ratas
Muidugi. Kolm minutit juurde, palun!

12:01 Aivar Kokk

Kui 1. aprillist alates lugeda kuus kuud, siis nii see 1. oktoober sinna kirja sai.
Ma arvan, et eelnõu on hea. Kui rääkida üldiselt pensionidest, sh lesepensionist, siis see on üks järgmiste kuude ja järgmise aasta kuumimaid teemasid. Me peame otsa vaatama olukorrale, kus me praegu oleme – kui palju on töötavaid inimesi ja kui palju on pensionäre. Siin on juba välja käidud vanus 70, aga ma võin teid lohutada, et sellist pensioniea tõusu kindlasti Eesti ühiskond ühtepidi ei kannata välja ja teistpidi seda ei ole ka vaja. Ka kõige pessimistlikuma prognoosi kohaselt võiks 2050. aastaks pensioniiga olla tõusnud 67 eluaastani, mitte enam. Peale 2026. aastat võiks see tõusta ühe kuu kaupa igal aastal, siis tuleks pensionid meie sotsiaalmaksust vabalt välja ja mured ei suureneks.
Mis puutub lesepensioni, siis ma käin teile ühe mõtte välja. Võib-olla oleks lihtne lahendus selline, et kui me abikaasaga oleme mõlemad pensioni välja teeninud, siis pensionile jäädes liidame oma pensionid kokku ja jagame kaheks, nii et mõlemad saame võrdse osa. Siis ei teki sellist olukorda, et keegi jääb millestki ilma. Elu on näidanud, et üldiselt mehed käivad pidevalt hommikust õhtuni tööl, naiste roll on aga vahepeal lapsi kasvatada. Minu arvates me peaks oma naisi rohkem hoidma ja hindama. Minul ei oleks selle vastu midagi, kui osa minu pensionist kanduks üle abikaasale, kelle pensioni arvutatakse tema palga järgi, mis on praegu väiksem kui minu oma. Võib-olla see oleks üks lahendus.
Ma tänan kõiki kaasamõtlejaid ja komisjoni esimehena jään ootama häid ettepanekuid!

12:02 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, Isamaa ja Res Publica Liidu esindaja! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 300 esimene lugemine lõpetada. Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 3. novembri kell 17.15. Esimene lugemine on lõppenud ja teise päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

---

3. 11:58 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (271 OE) esimene lugemine

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 271 esimene lugemine. Palun kõnetooli ettekandeks Riigikogu liikme Artur Talviku!

12:00 Artur Talvik

Hea eesistuja! Head kolleegid! Viibin siin teie ees suurepärasel hetkel, kui meie maja konverentsisaalis antakse välja auhinda aasta põllumehele. Meie soov on anda välja auhind Eesti põllumehele, ja just selline auhind, mis aitaks tal päris sügavast kriisist välja tulla. Aga enne, kui ma konkreetse otsuse eelnõu juurde lähen, tahan märkida, et maaelukomisjon tellis Ivari Padari eestvedamisel hiljuti uuringu, mis võrdleks Eesti piimandus- ja seakasvatussektori konkurentsivõimet Läti, Leedu ja Poola põllumeeste omaga.
See on üks väga huvitav uurimistöö. Mulle meeldib, et see on väga ausalt tehtud. Sellest ei ole saanud koalitsiooni argumentidepagasi kinnitust või muud õigustust sammudele, mis koalitsioon põllumajanduse vallas astub. Kui sellesse uurimusse oma nina sügavamale pista, siis võib teha väga palju järeldusi põllumajanduse käekäigu kohta. Koostatud võrdlustabelid näitavad mitmeid ohufaktoreid, mis Eesti põllumajanduses on, ja seda, et meie otsused pole olnud just kõige õigemini tehtud.
Näiteks on Eesti põllumehed küll teinud väga jõuliselt investeeringuid, ent võrreldes kolme nimetatud maaga kannatavad meie põllumehed kõige suurema võlakoorma all. Investeeringuid on tehtud pangalaenude hinnaga ja see tähendab seda, et kriiside puhul on nende kokkuvarisemise võimalus kõige suurem. Sellest uurimusest võib ka teha järelduse, et erinevalt nendest kolmest maast on Eesti otsustanud valida väga selge sihi intensiivpõllumajandusele, mis omakorda on ohutegur. Aga ohutegureid on muidki, kuni julgeolekuni välja: näiteks oht keskkonnale ja ohud, mis avalduvad kriiside puhul. Meie põllumajandusettevõtted – neid ei saa enam kahjuks taludeks nimetada – võivad väga

kiiresti oma uksed kinni panna.
Uurimus püüab läbi närida tohutust toetuste rägastikust, mis põllumajanduses on. Neid toetusi on erisuunalisi. Aga mis eriti oluline: igasuguste toetuste puhul on Eesti oma panus oluliselt väiksem kui naabermaade oma. Kui terve põllumajandus elab toetuste süsteemi najal – ja siinkohal mina isiklikult arvan, et see toetuste süsteem ei ole kõige õigem süsteem, sellega on läinud liiale kogu Euroopa –, siis on ilmselge, et kui Eesti maksab oma panusena põllumeestele vähem kui naaberriigid, siis on meie põllumehed kehvemates konkurentsitingimustes.
Selle uurimuse poliitikasoovitused on sellised, et Eesti võiks maksta või isegi lausa peaks maksma üleminekutoetusi, milleks meil õigus on. Eesti ei ole seda õigust kasutanud. Positiivse poole pealt võib küll öelda, et kriisiabitoetusi on Eesti Euroopa Liidult vist välja kaubelnud rohkem kui mõni teine eespool mainitud riik. Samas on kõik need riigid ka kriisiabi puhul võimaluse omapoolseks toetuseks maksimaalselt ära kasutanud. Kriisiabi puhul võib riik panustada omalt poolt 50% ehk sama suure summa, kui on panustanud Euroopa Liit.
Eesti piimandus- ja seakasvatussektor on olnud väga tõsises kriisis kaks viimast aastat. Põhjused on erinevad. Piimanduses kaotati ära kvoodisüsteem, toimivad Venemaa sanktsioonid ehk kadus ära Venemaa turg, ka pole enam eksporditoetusi. Selliste konkurentsitingimuste tõttu on piima ületootmine suur ja kuna Eesti kasutas varem väga palju Vene turgu, on meie seis läinud kõvasti kehvemaks. Seakasvatuses, nagu me kõik teame, on sigade Aafrika katk kriisi põhiline põhjus – just selle tõttu on seakasvatus väga raskes seisus.
Kõike seda arvesse võttes leiab Vabaerakonna fraktsioon, et Eesti peaks maksimaalselt kasutama võimalusi n-ö omasid toetada, omasid konkurentsis hoida. Samas peaks Eesti meie arvates jälgima, et me oma toetustega ei laseks intensiivpõllumajandusel vohada ning keskmise ja väikese suurusega loomakasvatusettevõtteid turult välja süüa. See uurimus, millest ma rääkisin, näitab, et nii Lätis, Leedus kui ka Poolas on selline poliitiline seisukoht, et omasid peab toetama, väga juurdunud ja otsitakse riigisiseselt igasuguseid võimalusi, et see toetus oleks maksimaalne ja et oma põllumehed oleks konkurentsis paremates tingimustes.
Meie otsuse eelnõu eesmärk on teha Vabariigi Valitsusele ettepanek maksta 2016. aastal kriisis vaevlevatele põllumajandussektoritele kriisiabitoetusi. Mõte on maksta neid toetusi lisaeelarvest. Ja kuidas me seda teeksime? Piimasektoris on põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi ehk FADN-i andmetel Eestis toodetud piima müüdud seitse senti alla omahinna juba üle aasta. Peaks täpsustama, et tänase seisuga on see näitaja veidi muutunud, miinus on võib-olla viis senti alla omahinna, sest piima kokkuostuhind on veidi tõusnud. Aga kiiret tõusu päiksekiirena kuskilt ei paista. Piimatootmise päästmiseks on Euroopa Liit näinud ette erakorralise võimaluse maksta ettevõtte kohta kuni 15 000 eurot erakorralist riigiabi. Et seda teha, on riigieelarves tarvis ette näha vajalik hulk raha – 7,5 miljonit eurot. Arvestuse aluseks on mainitud FADN-i analüüs ja piirang, mille kohaselt ei või abi anda rohkem kui 15 000 eurot ettevõtte kohta. Toetusraha tuleks piimatootjatele välja maksta käesoleva aasta jooksul vastavalt tootja toodetud piimaliitritele. Toetus oleks 0,07 eurot liitri kohta, kuid mitte rohkem kui 15 000 eurot tootja kohta. Sektoris on alles veel ligikaudu 1800 piimatootjat. Toetuse maksmise eesmärk ongi säilitada hajutatud piimatootmine ehk säilitada võimalikult palju piimatootjaid, kes moodustaks tulevikus Eesti piimatootmispotentsiaali ja tagaks Eesti toidujulgeoleku.
Kirjeldatud makseskeemi põhjendaks ka asjaolu, et piimakarjade arv on vähenenud eelkõige kuni 50-pealiste piimakarjade likvideerimise tõttu. 2005. aastal oli meil jõudluskontrolli all olevaid kuni 50-pealisi piimakarju ehk piima tootmisega tegelevaid talusid ja väikeettevõtteid 1707. Nüüdseks on see arv langenud 379-ni ehk kahanemine on 4,5-kordne. Suuremates suurusgruppides ei ole karjade arvus olulisi muutusi toimunud. Pakutava toetusskeemi puhul saaksid toetuse arvestuslikult esimesed 30 lehma iga piimatootja karjas.
Kui seakasvatussektorist rääkida, siis FADN-i andmetel tõi iga sea kasvatamine tootjale 65 eurot kahjumit. Ka seakarjade arv on vähenenud. Arvestuste kohaselt oleks riigieelarvest seakasvatussektorile riigiabi maksmiseks vaja 800 000 eurot. Kokku räägime 8,3 miljonist eurost. Vahepeal on valitsusest tulnud ettepanek, et 3 miljonit eurot toetust võiks põllumeestele maksta, küll selle aasta eelarvest, aga selle väljamaksmine toimuks väga pika perioodi vältel. Vist alles järgmiseks sügiseks võiksid põllumehed selle raha kätte saada.
Meie eesmärk on, et isegi kui leitakse kompromisslahendus võtta see 3 miljonit tollest 8,3 miljonist ära, siis see 5,3 miljonit võiks olla raha, mis võimalikult kohe välja makstakse, et konkurentsiolukord natukenegi paraneks ja me saaksime teha nii palju kui võimalik oma põllumeeste kaitseks.

Siinkohal ma selle otsuse ettepaneku eelnõu tutvustamise lõpetan. Ma väga loodan, et seda mõistab ka koalitsiooni pool, ja ma väga loodan, et meie seadusandjad – ei ole vahet, kas koalitsioon või opositsioon – saavad aru, et põllumees on see, keda me toetama peame. Naaberriikide näited tõestavad, et nemad otsivad igasuguseid võimalusi oma põllumeeste abistamiseks. Omasid on vaja toetada ja teha seda niimoodi, et nad ei langeks konkurentsist välja. Tänan tähelepanu eest ja loodan väga, et te toetate seda eelnõu!

13:13 Esimees Eiki Nestor
Austatud Riigikogu! Üks hetk, Artur Talvik, juhataja ei ole lubanud sul ära minna. Tuletan meelde, et kodu- ja töökorra seaduse alusel saab ettekandjale esitada küsimusi. Tuletan meelde ka seda, et kuna tegemist on Vabariigi Valitsusele tehtavat ettepanekut sisaldava otsuse eelnõuga, siis Riigikogu liikmetel on võimalus esitada kummalegi ettekandjale üks küsimus. Kõigepealt küsimused eelnõu algatajale. Peeter Ernits, palun!

13:13 Peeter Ernits
Aitäh! Hea ettekandja, see 8,3 miljonit kriisiabi tuleneb teie rehkendusest kuni 15 000 eurot ettevõtja kohta, saan ma aru. Jutt on veisepidajatest.

13:13 Artur Talvik
See päris nii ei ole. Me maksaksime võimalusel ka rohkem, aga siin tulevad Euroopa regulatsioonid ette. See on põhimõtteliselt maksimum, mida saaks maksta täna ja kohe. Ühesõnaga, neid toetusi on väga palju, nagu küsija ise ka teab. Teatud kriisiabi puhul on nii, et kui Euroopast tuleb raha, saab riik teise poole juurde panna jne. Aga praegusel juhul me mõtlesime, missugune võiks olla kõige parem viis seda maksta. Näiteks üleminekutoetuse otsuse pidanuks tegema oluliselt varem ja see tulnuks kinnitada ka Euroopa Liidus. Seda nii kiires korras teha ei saa. Meie andmetel on see maksimum, mille kohe kiiresti maksta saaks. Ja ka siin on väikene oht, et mõned ettevõtjad on oma riigiabi juba ära kasutanud. Sellekohast täpset arvestust me ministeeriumist ei ole saanud.

13:13 Esimees Eiki Nestor
Martin Helme, palun!

13:13 Martin Helme
Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Minu meelest on vaja üle täpsustada, et valitsus müüb meile siin ühte ja sama summat juba eelmisest aastast. Tegelikult ei ole seda siiamaani hakatud välja maksma. See on olnud küll selle aasta eelarves, küll järgmise aasta eelarves. Kas see on 8,1 miljonit, jah?

13:13 Artur Talvik
Kolm.

13:13 Martin Helme
Kolm, jah, vabandust! Kas see 8,3 miljonit, mis nüüd väljamaksmisele läheb, on seesama summa, mida meile valitsus juba kolmandat korda n-ö müüb või on see eraldi lisasumma?

13:13 Artur Talvik
Vaat sellepärast ma soovitangi seda uurimust lugeda, et seal on väga põhjalikult lahti seletatud eri toetussüsteemid ja ka see, kui palju riik eri toetuste puhul maksta võib. Näiteks kriisiabitoetuse puhul, mis tuli Euroopa Liidust, meie maksime mingi summa, mis ei olnud sugugi maksimum, mida maksta sai. Aga see on hea küsimus selles mõttes, et kui toetustest rääkida, siis tuleb väga täpselt öelda, millise toetusega on tegemist. Meie teeme ettepaneku eraldada sellist toetust, mida riik praegu ja kohe kiiresti maksta saab ilma igasuguseid eurobürokraatlikke nippe kasutamata. Siin on see vahe.
Kui Vabariigi Valitsus räägib näiteks kriisiabist, siis see on abi, mida Euroopa Komisjon Eestile annab ja millele Eesti oma osa juurde paneb. Ma veel kord toonitan, et seni pole Eesti riik põllumeestele eraldanud maksimumi, mida ta oleks juurde panna tohtinud. Kui üleminekutoetusest rääkida, siis me oleksime pidanud selle summa Euroopa Komisjoniga eelmisel aastal kokku leppima, see oleks olnud

tänavuse aasta eelarves ja eraldatud igati reeglite järgi. Nii et see ei ole see summa.
Mis siin kattub, on see ettepanek, mille valitsus tegi tänavuse aasta lisaeelarve puhul: nad ütlevad, et 3 miljonit võiks anda põllumeestele. Ma ütlesin juba, et selle 3 miljonit võib sellest 8,3 miljonist maha arvata, st meie puhul tähendaks see 5,3 miljonit lisaks.

13:13 Esimees Eiki Nestor
Tarmo Tamm, palun!

13:13 Tarmo Tamm
Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ausast konkurentsist me oleme siin Riigikogus rääkinud juba aastaid. Sealhulgas oleme toonitanud, kui palju toetatakse meie naabreid. Lõpuks jõudis meieni ka üks uurimus, mis kinnitab meie juttu. Tagajärjed on kurvad. Tervelt 11 000 lüpsilehma on juba karjast välja läinud ja tapetud sigade arvu me isegi ei oska öelda, neid on ka kümneid tuhandeid, kui mitte sadu tuhandeid. Sa ütlesid end lootvat, et ka koalitsiooni pool mõistab seda. Millest tuleneb, Artur, sinu selline optimism?

13:13 Artur Talvik
(Naerab.) Ma tahan toonitada üht asja, mis on väga hea. Seda uurimust lugedes on näha, kui tugev on lätlaste, leedulaste ja poolakate tahe omasid kaitsta, omade eest seista, omade eest võidelda. Meil on see tahe millegipärast lõhestatud piiriga koalitsiooni ja opositsiooni vahel ning see on väga halb. Sellepärast ma oma idealismis loodangi, et ükskord hakatakse ometi sellest aru saama, et põllumees on meie oma ja me peame tema eest seisma, teda ühiselt kaitsma. Siin ei tohi olla koalitsiooni ja opositsiooni piiri, siin on lihtsalt Eesti põllud ja loomad.

13:13 Esimees Eiki Nestor
Andres Herkel, palun!

13:13 Andres Herkel
Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Kas on olemas mõni sõna, tähistamaks seda olukorda, kus teised riigid ümberringi eraldavad teatud sektoritele sisemaiseid toetusi või kaitsevad neid mingite muude meetmetega, meie aga seda ei tee? See ei puuduta ainult põllumajandust, see puudutab ka merendust ja majutusasutusi. Kas ettekandja võib öelda ühe sõna, mis seda olukorda tähistab, või tuleb korraldada uus sõnaus? Tegemist on ju püsiva probleemiga.

13:13 Artur Talvik
Hea sõna on näiteks "tölplus". Ma ei tea, kas see sobib, aga tölpluseks võiks seda nimetada. Ja see olukord teeb lihtsalt kurvaks. Me võime ju igasuguseid sõnu selle kohta otsida, aga jah, neid näiteid on, kuidas sektorid lastakse käest ära ja öeldakse, et mingu isevooluteed. Lõpptagajärg on see, et tõepoolest, meremehed on end kuhugi Lätti tööle registreerinud, arstid on Soome läinud ja lehmad, ma ei tea, poolakatele maha müüdud. See on kurb.

13:13 Esimees Eiki Nestor
Siret Kotka, palun!

13:13 Siret Kotka
Aitäh, hea Riigikogu esimees! Lugupeetud Artur Talvik! Ma arvan, et igasugune abi põllumeestele on teretulnud. Mu küsimus puudutab sealihasektorit. Te olete välja pakkunud, et toetust saaks esimesed 260 looma igas karjas. Kuidas te neid 260 looma defineerite? Kas need on emised või on need põrsad või kuidas te nagu olete arvestanud?

13:13 Artur Talvik
Siin peaks nüüd natuke arvutama, ma ei mäleta, kui suur on emiste arv. Kas sa oskad öelda? Ei oska. Põhimõte aga on igal juhul selline, et me selle toetusega toetaks ka keskmise suurusega karja. Paraku ma jään praegu võlgu vastuse, kas me arvestasime ainult emiseid või kogu karja. Aga põhimõte, mida

me oleme kogu aeg toonitanud, pidades silmas, mis Eesti põllumajanduses on valesti, on see, et igasuguste toetuste maksmise eesmärk peab olema, et keskmine karjapidaja Eestis ära ei kaoks ehk et tootmine ei kontsentreeruks suurtesse karjadesse. Ma juba mainisin, et see oleks ühest küljest suur julgeolekurisk ja oht ka taudide mõttes. See on see printsiip, mida me jälgime.

13:13 Esimees Eiki Nestor
Aitäh, Artur Talvik! Kuna ma istungi juhatajana tuletasin enne Riigikogu liikmetele meelde, et kummalegi ettekandjale on võimalik esitada üks küsimus, siis usun, et Peeter Ernits registreeris ennast juba järgmiseks küsimustevooruks. Seega komisjonipoolne ettekandja Tarmo Tamm, palun!

13:13 Tarmo Tamm
Härra juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas eelnõu 17. oktoobril. Muudatusettepanekuid tähtajaks, 4. juuliks kella 16-ks ei laekunud. Algatajate esindajana tutvustas eelnõu Eesti Vabaerakonna fraktsiooni liige Artur Talvik, kes äsja ka teie ees esines. Komisjoni istungil osales ka Maaeluministeeriumi põllumajandusturu korraldamise osakonna juhataja Mai Talvik, kes vastas ka meie küsimustele.
Nüüd eelnõu sisust. Eelnõu eesmärk on teha valitsusele ettepanek algatada kiiremas korras tänavuse riigieelarve seaduse muutmise seadus, millega otsustataks jooksval aastal maksta tõsistesse raskustesse sattunud piima- ja sealihatootjatele kriisiabitoetusi summas 8,3 miljonit eurot. Lisainfoks nii palju, et Riigikogu menetluses on Vabariigi Valitsuse algatatud 2016. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu 296, mille kohaselt eraldatakse Maaeluministeeriumi valitsemisalas põllumajandustootjatele erakorralist abiraha 3 miljonit eurot. Täiendavalt eraldatud vahendid suunatakse meie põllumajandustootjatele lisaks Euroopa Liidu erakorralisele abile põllumajandussektoris kriisiolukorra leevendamiseks. Erakorralise abi rakendamise üle saab liikmesriik ise otsustada. Eestis on selles mõttes prioriteetsed valdkonnad kriisi sattunud piima- ja sealihasektor. Eraldatud summade täies ulatuses kasutamise tagamiseks on lubatud ka kulude ülekandmine.
Ja nüüd teemadest ja küsimustest, mis komisjonis tõusetusid. Millistest allikatest püütakse need vahendid leida? Oli ettepanek võtta need valitsuse reservist. Veel oli küsimus selle kohta, et Euroopa Komisjon eraldas Eestile erakorralist kohanemistoetust 8,08 miljonit eurot, mille kasutamiseks oleks võimalik kaasfinantseerimise võimalusi leida. 2016. aasta eelarves on 4,6 miljonit ja lisaeelarves 3 miljonit, nende summade väljamaksmine peaks toimuma samadel alustel kui Euroopa Liidu toetuse maksmine. 2017. aasta esimestel kuudel jõutakse see raha välja maksta – nii vähemalt väideti komisjonis. 30. novembriks peaks Euroopa Komisjonile esitama dokumendid, millistel alustel Eesti riik need toetused välja maksab. 15 000 eurot on vähese tähtsusega abi piir. Komisjonis räägiti ka seda, millest kogu see olukord on tekkinud – eelkõige ootamatu Vene kriisi tõttu.
Maaeluministeeriumi põllumajandusturu korraldamise osakonna juhataja Mai Talvik selgitas, et erakorraliste väljamaksete aluseks on määrus. On alustatud läbirääkimisi tootjate esindajatega, kellele ja kui palju maksta. Väljamaksed algavad järgmise aasta esimestel kuudel. Tunti ka huvi, kas on toimima hakanud ühistuline ettevõtlusvorm, mis võimaldab tootjatel saada õiglasemat hinda ja leida uusi turge. Küsiti, kas on teada ettevõtjate arv, kelle puhul on piirmäär 15 000 eurot ületatud. Komisjoni liige Andres Ammas juhtis tähelepanu asjaolule, et eelnõu anti üle 16. juunil, aga arutelu käib alles nüüd, mil möödunud on neli kuud. Kiirem menetlemine oleks olnud kindlasti otstarbekam.
Komisjon langetas järgmised konsensuslikud otsused: võtta eelnõu päevakorda teisipäevaks, 25. oktoobriks 2016. aastal ning panna see lõpphääletusele. Otsuse vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu häälteenamus. Aitäh!

13:13 Esimees Eiki Nestor
Küsimused komisjonipoolsele ettekandjale. Peeter Ernits, palun!

13:13 Peeter Ernits
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Tahtsin küll seda Arturilt küsida, aga pean sinult küsima. Mida ikkagi valitsus selle kohta ütles? Kas nad suudavad leida tänavuse aasta rahakotist 8 miljonit või vähem?

13:13 Tarmo Tamm

Aitäh! See küsimus kõlas ka komisjonis. Valitsuse seisukoht oli, et valitsuse reservist 8 miljonit ei leia ja jäädakse summa juurde, mis on välja käidud: see on 3 miljonit. Kahjuks põllumees loodetud raha ei saa.

13:13 Esimees Eiki Nestor
Mihhail Stalnuhhin, palun!

13:13 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Ma sain kahest ettekandest aru, et üsna positiivselt läks komisjonis kogu see arutelu ja et hinges kõik tunnevad Eesti põllumeestele kaasa. Mis sa arvad, kas koalitsioon näitab oma kaastunnet sellega, et tuleb siia poolt hääletama? Mida sa prognoosid, kas me saame need vähemalt 51 häält täna täis?

13:13 Tarmo Tamm
Aitäh! Komisjonis me seda prognoosi ei arutanud. Aga teades seda, et valitsus on hästi ettevõtjasõbralik ja peaks kindlustama meie ettevõtjatele teistega võrdse konkurentsivõime, ma loodan, et Vabaerakonna otsuse eelnõu läheb läbi ja põllumehed saavad kas või mingi toetuse. Selle abiga on äärmiselt kiire, sellega ei ole enam võimalik venitada. Me teame, kui palju lüpsilehmi on juba karjast välja läinud ja kui palju on sigu vähem, nii et sellega on tõesti hästi kiire. Ma loodan, et valitsus astub kõik vajalikud sammud selleks, et põllumees oma toetuse kas või selles määras kiiresti kätte saaks.

13:13 Esimees Eiki Nestor
Aitäh, komisjonipoolne ettekandja, rahanduskomisjoni aseesimees Tarmo Tamm! Avan läbirääkimised. Siret Kotka Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:13 Siret Kotka
Hea istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eesti põllumajanduses on väga selge kriis ja Eesti põllumajandus vajab abi. Tegemist on faktiga, mida pole võimalik peita. Juba teist sügist järjest kogunesid põllumajandustootjad Toompeale suurele meeleavaldusele, et nende raske seis lõpuks ka Vabariigi Valitsusele kohale jõuaks. Hämmastaval kombel on see teadmine jõudnud kohale pea kõigile opositsiooniesindajatele, meediale ja ka tavakodanikele, kuid valitsus jätkab tuimalt oma rada ja eitab kriisi. Probleemi eest pead liiva alla peites süvendame aga muresid veelgi.
Vaatame korraks fakte. Meie põllumehi on tabanud üks hoop teise järel. Sigade Aafrika katk vohab Eestis juba mitmendat aastat ning olukord läheb järjest hullemaks. Katk hõivab üha uusi alasid ning kolmas tsoon muudkui laieneb, mistõttu Eesti seakasvatajad on sunnitud oma sealiha poolmuidu ära andma. Seakasvatus oli alles hiljuti väga tulus äri, mis tagas ka maal hädavajalikke töökohti, kuid nüüd on see majandusharu pea olematu. Teisena on löögi all meie piimandussektor, kus opereerivad põllumehed kannatavad eelkõige poliitiliste mängude tõttu. Venemaale importimise keeld ja muud sanktsioonid on viinud piima hinna tasemele, kus farmid ei suuda enam ots otsaga kokku tulla. Oleme väga lähedal olukorrale, mis oli rohkem kui kümme aastat tagasi, kui samuti Vene kriisi tõttu olid põllumehed sunnitud üle 30 000 lüpsilehma lihtsalt tapamajja viima. Seda kõike sümboliseeris ka meeleavaldus septembris, kui Riigikogu ette laotud 10 000 piimapudelit olid justkui hauakivid meie lehmadele ning laiemalt kogu põllumajandusele.
Kodumaise toidu olemasolu tagamine on riigi julgeoleku küsimus. Kui nii edasi läheb, pole enam kaugel aeg, kui Eesti piim ja liha muutuvad defitsiidiks ning hoolitsetud põldude asemel hakkavad võimutsema takjaväljad. Keskerakonna fraktsioon toetab Vabaerakonna algatatud otsuse eelnõu, mis näeb ette maksta kriisiabitoetust raskustesse sattunud piima- ja sealihasektorile. Aitäh teile!

13:13 Esimees Eiki Nestor
Nüüd mul on selline probleem, et kuna Kalle Laanetit ei ole saalis, siis ehk põhiseaduskomisjoni aseesimees Jüri Adams vastab mulle, kas põhiseaduskomisjon on otsustanud selle päevakorrapunkti arutelul volitada Peeter Ernitsat esinema põhiseaduskomisjoni nimel kõnega.

13:14 Jüri Adams

Midagi läks valesti. Ma ei oska sellele vastata. Äkki härra juhataja määrab väikse vaheaja, et me saaksime seda arutada?

13:14 Esimees Eiki Nestor
Juhataja vaheaeg kolm minutit.
V a h e a e g

13:14 Esimees Eiki Nestor
Austatud Riigikogu! Selle eelnõu arutelul on läbirääkimistel sõnavõtu õigus fraktsioonide ja komisjonide esindajatel. Põhiseaduskomisjoni mõlemad juhid kinnitasid mulle, et põhiseaduskomisjon ei ole teinud Peeter Ernitsale ülesannet esineda siin sõnavõtuga. Mart Helme, palun, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel!

13:14 Mart Helme
Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Algatus, mille Vabaerakond on siia saali toonud, on igati kiiduväärne ning kahtlemata ka igati päevakohane ja majandusolukorrale vastav. Meie fraktsiooni seisukoht on, et seda ettepanekut tuleb toetada. Aga nagu hea kolleeg ja fraktsioonikaaslane Jaak Madison eelmise teema puhul rõhutas, algatus pensionäride elu kergendamise poole on samm õiges suunas, kuid neid samme tuleb jätkata. Nii tahan ka selle ettepaneku puhul rõhutada, et see on samm õiges suunas, kuid neid samme peaks olema rohkem.
Me peaksime kogu oma põllumajanduse ja maaelu poliitikat kujundama märksa süsteemsemalt. Peaksime vaatama, kuidas meil on lood kokkuostusüsteemiga, kuidas meil on lood riigi abiga uute turgude leidmiseks, kuidas meil on lood tootjate ja töötlejate vahekordadega jne, jne. Pilt on tegelikult panoraamne ja kõik need lülid on omavahel väga tugevalt ja tihtipeale lausa determineerivalt seotud. Nii et seda sammu me kindlasti toetame, aga paneme südame peale, et see ei jääks ainsaks ja mingiks eraldi võetavaks sammuks. Kõigile on ju selge, et need toetused leevendavad olukorda, kuid ei päästa Eesti põllumajandust kriisist, kuhu see on sattunud. Me võimaldame praegu väikest ajapikendust, aga tegelikult vajab põllumajandus märksa põhimõttelisemaid ümberkorraldusi.
Loomulikult koalitsioon ütleb, et raha ei ole. Koalitsioonil ei ole opositsiooni ettepanekute toetamiseks mitte kunagi raha – mitte kunagi! Seda me oleme siin näinud korduvalt. Aga raha on tegelikult alati. Raha pole ilmast otsa saanud, nagu ütles minu ema ikka, kui keegi kurtis, et mul selle asja jaoks raha ei ole. Raha on alati: raha on pankades, raha on eelarves, raha on riigi valitsuse reservfondis. Küsimus on prioriteetides, küsimus on selles, mida me peame oluliseks. Ja kui kõikide ettepanekute tagasilükkamise põhjenduseks on rahapuudus, siis me olemegi sealmaal, et ma soovitan teil kõigil lugeda noore diplomaadi Mikael Laidre artiklit diplomaatiast. Ta analüüsib Euroopa Liidu olemust ja ütleb, et Euroopa Liidust on saanud hingetute *homo economicus*'te kogum, kes kõiki asju hindavad ainult rahalise mõõdupuuga.
Meie konkreetne valitsus siin Eestis on üks kõige hingetum *homo economicus*, keda mina näinud olen. Nii ei ole ka midagi imestada, et kõigi äraütlemiste põhjenduseks on ainult kätega laiutamine – aga raha ei ole. Kui raha ei ole, siis tuleb raha tekitada. Ja raha tekitamine, võin teile öelda oma elukogemuse najal, on ausalt öeldes suhteliselt lihtne tegevus. Aitäh!

13:14 Esimees Eiki Nestor
Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Keskerakonna fraktsioon ja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon kasutasid oma õigust läbirääkimistel sõna võtta. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 271 lõpphääletusele. Muudatusettepanekuid ei esitatud. Läheme lõpphääletuse juurde.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 271. Palun võtta seisukoht ja hääletada! Ai-ai-ai! Tühistan hääletuse. Vabandust!
Austatud Riigikogu, kuna otsuse eelnõu vajab vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu häälteenamust, siis teeme palun kohaloleku kontrolli!
Kohaloleku kontroll
Täiskogu istungil on kohal 42 Riigikogu liiget.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse

"Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 271 ... Ei pane hääletusele. Mihhail Stalnuhhin, protseduuriline küsimus, palun!

13:14 Mihhail Stalnuhhin

Kogu südamest aitäh, härra esimees! Mind ammu painab üks küsimus, mis on meie reglemendiga seotud. Nimelt, teatud eelnõude hääletusel peab saalis olema vähemalt 51 inimest ja siis tehakse enne hääletust kohaloleku kontroll. Me kontrollisime, praegu on saalis 42 Riigikogu liiget. Nüüd peaks olema kaks võimalust: kas pole vaja kohalolekut kontrollida ja hääletatakse suvalise Riigikogu liikmete arvu puhul või kui on kohalolekut kontrollitud ja selgunud, et rahvasaadikuid on alla 51, siis ei hääletata. Milleks hääletada, kui on ette teada, et seda häälte arvu kokku ei tule? Milles see loogika on?

13:14 Esimees Eiki Nestor

Loogika on väga lihtne, austatud Mihhail Stalnuhhin! 42 Riigikogu liiget võivad märkida ennast kohalolijaks ka siis, kui saalis istub 101 Riigikogu liiget. Nii et hääletus tuleb teha igal juhul.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 271. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Otsuse eelnõu vastuvõtmise poolt oli 32 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Otsuse eelnõu ei saavutanud vastuvõtmiseks vajalikku häälteenamust. Otsus jääb vastu võtmata.

---

4. 12:47 Haldusreformi seaduse § 9 täiendamise seaduse eelnõu (273 SE) esimene lugemine

13:13 Esimees Eiki Nestor

Järgmine päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Jüri Adamsi, Monika Haukanõmme, Krista Aru, Andres Herkeli, Ain Lutsepa ja Külliki Kübarsepa algatatud haldusreformi seaduse § 9 täiendamise seaduse eelnõu 273 esimene lugemine. Algatajate nimel ettekandja on Jüri Adams. Palun!

13:13 Jüri Adams

Härra istungi juhataja! Mul on tõsine kahtlus, et ma ei jõua oma ettekandega järele jäänud aja jooksul lõpule. Aga täna on tähelepanuväärne päev selles mõttes, et äsja me nägime väga harva kasutatavat – ma ei mäleta, kas selle Riigikogu koosseisu ajal on seda olnud – valitsemise taktikat. Nii et vähemalt teatud uudsuse võlu on täna tunda olnud.
Esitatud eelnõu tekst on äärmiselt lühikene ja selle kohta võib ütelda, et sama mõtet võib väljendada väga mitmel moel, lühemalt ja pikemalt, aga taustaprobleemid on laiemad, kui see üks lausekene kajastab. Ma tahaksin praegu rääkida järgmistest teemadest. Kõigepealt räägin kevadel vastu võetud haldusreformi seadusest, kuidas see välja kukkus ja mis temaga praegu toimub. Siis tahan rääkida Petserimaast ja setudest. Ja lõpuks soovin teha mõned ettepanekud, kuidas võiks selles olukorras edasi minna.
Mis puutub haldusreformi seadusesse, siis paraku tuleb alustada sellisest mõistest, mida Eestis tähistab uudissõna "jokk", st juriidiliselt on kõik korrektne. See termin tuli kasutusele küll teistes kontekstides, aga tänasesse teemasse ülekandmine ei ole sugugi sobimatu. Nimelt, meil väidavad mitmesugused inimesed alates reformiministrist kuni teatud ajakirjanikeni välja – ja formaalselt on see täiesti õige –, et Riigikogus võeti vastu haldusreformi seadus. Kui me hakkame seda asja vaatama, siis tegelikult see on üks niisugune jokk-fiktsioon. See seaduseelnõu tegi küll formaalselt läbi kõik kolm lugemise etappi, aga sisuliselt sellega Riigikogus tööd ei tehtud. Ei toimunud ka selle arutamist. Riigikogu liikmena on mul äärmiselt piinlik, kui mingis olukorras öeldakse, et ma olen osalenud selle seaduse vastuvõtmisel. Opositsiooniliikmena ei ole ma selles osalenud. Aga see ei ole praegu tähtis. Opositsiooniliikmed jäävad tihtipeale alla, kas oma seisukohtade tõttu või siis häälte arvu poolest.
Kui meile see eelnõu siia varakevadel toodi, siis pärast seda menetlemist sisuliselt ei toimunud, toimus selle kummitemplina heakskiitmine. Ühtegi sisulist muudatusettepanekut ei võetud arvesse. See on kahetsusväärne, sest mitmed meie ja teiste opositsioonifraktsioonide seisukohad ilmselt oleks olnud mõistlik seadusesse sisse kirjutada. Aga suurem probleem on ikkagi selles, et valitsuskoalitsiooni taktika oli Arto Aasa abiliste käest tulnud eelnõu tekst seaduseks tembeldada, andmata võimalust sügavamaks

arutluseks ka valitsuskoalitsiooni enda liikmetele. Kuna ma olen ka põhiseaduskomisjoni liige, siis oli mul mõnes mõttes pisarateni kurb vaadata, kuidas valitsuskoalitsiooni üksikud liikmed täitsid enda kui Riigikogu liikme põhilist kohust, nimelt püüdsid anda oma parima selleks, et seadus saaks parem, aga ülejäänud valitsuskoalitsioon ütles neile, et sellel ei ole mõtet, me ei lase teil parandusettepanekuid isegi mitte saali tuua. Silmapaistvaim oli muidugi staažikas Riigikogu liige Mark Soosaar, kelle huvid on põhiliselt seotud Lääne-Eesti ja saarte probleemidega. Seal on haldusreformi küsimusi üsna palju. Aga vahest palju masendavam veel kui enda liikmetele suukorvi pähe panemine ja nendelt ettepanekute tegemise õiguse äravõtmine oli tõsiasi, et enamik valitsuskoalitsioonist oli saanud selge juhise vait olla. Võite küll palga võtta, aga te ei tohi protestida mitte mingisugusel avalikul viisil. Ja eelnõu menetlusse me teid kaasa ei haara, sellepärast et see kõik on otsustatud kuskil mujal.
Pärast seda on toimunud üks suur pööre ja mina dateerin selle momendiga, kui 26 valda pöördusid selle seaduse mitme osa põhiseadusele vastavuse küsimuses Riigikohtusse. Ma ei ole päris kindel, kes selle algatas – võimalik, et see oli õiguskantsler Madise – ja kes esimesena ütles, et seda kevadel vastuvõetud seadusteksti tuleb lugeda hoopis teistmoodi, kui senikaua kõik on lugenud. Nimelt, mitmete paragrahvide koosmõjul ei olevatki asi niimoodi, nagu on seadustekstis, vaid Vabariigi Valitsusel olevat õigus teha hilisemas sundliitmiste faasis ükskõik milliseid mõistlikke ettepanekuid, mis parasjagu selle reformiga pähe tulevad.
Viimane kord, kui me arutasime põhiseaduskomisjonis sedasama eelnõu tänaseks päevakorrapunktiks ettevalmistamisel, siis reformiministri ametnikud väljendasid meile sedasama mõtet, et nemad saavad niimoodi aru, et sellel, mis on seadustekstis – see on muidugi minu sõnastus, nemad keegi niimoodi ei ütelnud –, ei ole põhimõtteliselt väga olulist tähtsust. Oluline on see, millised lõplikud otsused teeb Vabariigi Valitsus. Ega see nüüd midagi halvemaks ei tee, aga oluliselt paremaks ka mitte.
Demokraatliku riigi seadused peaksid olema sellised, et iga kodanik, rääkimata asjasse puutuvatest kohaliku omavalitsuse ametnikest, teaks, millised võimalused ja millised kohustused tal tulevikus on. Kui tulla konkreetselt Setumaa teema juurde, siis valdade juhtkondadesse kuuluvad inimesed nii Värska kui ka Mikitamäe vallast ütlesid mulle, et nad on pandud sellise n-ö uue tõlgenduse valguses täiesti võimatusse olukorda. Nad kardavad, et kui Vabariigi Valitsus haldusreformi viimases faasis teeb mõistliku ettepaneku Setumaa valdade ühendamiseks, siis kehtiva seaduse alusel need vallad ei saaks enam riigilt vabatahtliku ühinemise toetust. Juhid ei kujuta ette, kuidas nad sellises olukorras saavad rahvale silma vaadata, kuna kõik arvestavad, et see raha on nende valdade edasiseks arenguks väga oluline. Vaat niisugused asjad. Ma arvan, et see nn number kaks arusaamine haldusreformi seaduse põhimõttelistest võimalustest ei jää viimaseks. Me näeme tõenäoliselt veel mitmeid pöördeid. Ühe pöörde kindlasti toob kaasa Riigikohtu otsuse tulemine, või on neid otsuseid mitu. Nii palju kui ma olen aru saanud, peaks need langetatama umbes jõuludeks. Aga praktilised probleemid jätkuvad ilmselt terve järgmise aasta jooksul. Nii palju konkreetselt selle seaduseelnõu teksti kommentaariks.
Kogu teema lõpetuseks pean ütlema, et mul on elus olnud ka üks varasem periood, kui ma mitme koosseisu ajal olin Riigikogu liige ja ka siis sai nähtud igasuguseid kurioosumeid Riigikogu töös. Aga ma ei oleks suutnud ette kujutada, et on võimalik midagi niisugust, mida teeb praegune koalitsioonivalitsus ja koalitsioonigrupp siin Riigikogus, et üks seaduseelnõu seaduseks muuta. Kui seda veel edasi praktiseeritakse, siis oleks õigem tulevased Riigikogu valimised ära jätta ja mitte kunagi enam siin kokku tulla, sellepärast et niisugust tööd ei ole riigile kindlasti vaja.
Teiseks lähen natuke veel selle eelnõu ideoloogia juurde. Millalgi uusajal hakkasid Euroopa mõtlejad kirjutama raamatuid, mis said oma žanrinimetuseks "utoopia". Nad pakkusid välja, kuidas maailma ümber korraldada, et maailm oleks õiglasem, efektiivsem ja ka sõbralikum paik, kus elada. Kuid see hullus, mis algas 19. sajandi teisel poolel nn poliitilise pahempoolsuse sünniga, väljendus põhimõtteliselt selles, et kui pahempoolsed erakonnad või poliitilised voolud pidid suutma mingis riigis võimu täielikult enda kätte võtta, siis nad pidasid üheks põhiliseks eesmärgiks selle riigi elukorralduse ümberkujundamist nende huvitavate põhimõtete järgi, mis neil olid. Ja ega Nõukogude Venemaa ei olnud ainuke, selliseid asju võeti ette päris palju. Õnneks Eesti ei kuulunud nende hulka.
Aga kui me vaatame oma haldusreformi seaduse ettevalmistamise käiku ja seda, kus on selle vaimsed juured, siis need juured ei ole kindlasti Euroopa kultuuris, need ei ole ka Eesti poliitika ajaloos. Üsna selgelt läheb see rada välja kuskile Moskvasse, Kremlisse ja Jossif Stalini arusaamadeni, kuidas tuleb asju ümber teha. See on, ma ei tea, teatud sotsiaalse mitšurinluse erivorm, et meie kirjutame teile ette, kuidas teil on kõige parem tulevikus elada, sellepärast et meie teame seda paremini. Ja oleks see ainult niimoodi! See seltskond, kes selle kontseptsiooni koostas, pani sinna veel ühe elemendi, mida ma

nimetaksin isevooluteeks. See on see vabatahtliku ühinemise meetod. Vabatahtlik ühinemine tundub olevat hästi demokraatlik ja see oli aastaid Reformierakonna halduskorralduse muutmise põhimeetod. Aga selle kõige suurem oht on see, et vabatahtlikult võidakse teha ka äärmiselt rumalaid ja ebaotstarbekaid otsuseid ning nende ärahoidmise mehhanismi sellesse seadusse või kogu protsessi pandud ei ole.
Tulles konkreetselt tänase eelnõu aspektide juurde, siis ajalooliselt setud ja Setumaa ei ole kuulunud Läänemere provintside või laiemas mõttes Liivimaa külge. Eesti esimese põlve haritlastele oli teada, et on üsna palju eesti keelt rääkivaid inimesi, kes elavad ida pool seda liini või riigipiiri, mis kulges lõuna pool mööda Piusa jõge ja põhja pool mööda Mädajõge. Seda saadi teada 19. sajandi keskpaiku. Vähemalt mina olen avastanud, et esimesed selle teema tõsisemad käsitlused ilmusid meil avaldatud neljaköitelises Kreutzwaldi kirjavahetuses. Hilisemad Eesti haritlaskonna teadmised, et sellised inimesed ja nende eluterritoorium on olemas, on põhiliselt Jakob Hurda teene, kelle neljaköitelise "Setukeste laulude" akadeemilise väljaande juurde kuulus pikk ja põhjalik eessõna pealkirjaga "Setukeste elukohad ja arv". Seal on juures ka kaart ja need on kõige esimesed akadeemilised andmed nende inimeste kohta.
Kui Eesti riik kuulutati iseseisvaks, siis iseseisvusmanifestis oli öeldud, et riik luuakse Eesti ajaloolistes ja etnograafilistes piirides. Siiamaani ei ole aru saada, mida mõeldi nende etnograafiliste piiride all. Võib-olla sellesse sõnapaari oli peidetudki võimalus, et iseseisva Eesti riigi külge ühendatakse ka Liivimaa piiri taga olev setude asustusala. Tegelikult kunagi niisuguse referendumini ei jõutud, põhiliselt määras riigipiiri vabadussõja tulemus. Samas on tõsi, et peale iseseisvusdeklaratsiooni koostamist hakkasid sealtpoolt Liivimaa piiri tulema mitmesugused delegatsioonid ja palvekirjad, et see maa-ala saaks Eesti Vabariigi osaks. Neid tuli tookord esimesel hetkel mitte niivõrd setudelt, kuivõrd just sinna elama asunud eestlastelt. Neid oli üsna palju Petseri alevikus, mis oli tol ajal peale kõige muu ka üsna tähtis hariduskeskus. Väga paljud lõunaeestlased said seal oma alg- ja keskhariduse.
Narvaga oli asi natuke lihtsam. Narvas toimus 1917. aastal veel enne vabadussõda, veel enne, kui esimese maailmasõja sündmused jõudsid siia, rahvahääletus, kus küsiti Narva elanikelt, kuhu peaks kuuluma Narva koos oma ümbritsevate aladega, nii nagu need olid kuulunud Narva juurde Rootsi ajal. Rootsi ajal oli Narva Ingerimaa pealinn ja sealne linnavalitsus korraldas 1917. aasta kevadel rahvahääletuse ning kogu Suur-Narva, Narva-Jõesuu ja Jaanilinna elanikest, kui ma õigesti mäletan, umbes 70% hääletas selle poolt, et see ala peaks saama Eestimaa kubermangu osaks. Tookord ei olnud veel juttu riigi iseseisvusest.
Petserimaal kunagi midagi niisugust ei ole toimunud, aga vabadussõja käik oli selline, et kõik setude kompaktsed elualad jäid Eesti vägede kontrolli alla ja kui toimusid Tartu rahu läbirääkimised, siis nende üks tulemus oli see, et need alad pidi ühendatama Eestiga, tulevase Eestiga. Aga seal oli veel teine oluline asi, millest tänapäeval ehk vähem teatakse. Nimelt, sõjalistest kaalutlustest lähtudes – see oli vist algselt Vene delegatsiooni ettepanek – nihutati piiri veel kümne versta võrra. See oli sel ajal suurtükkide keskmine tuleulatus.
Ma saan aru, et minu aeg on läbi.

13:13 Esimees Eiki Nestor

Jah, 20 minutit on läbi. Aitäh, Jüri Adams! Kell on 13.07.59. Tänane istung on lõppenud. Kohtume homme!

Istungi lõpp kell 13.08.